

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Výzkum čtenářství dnešní mládeže ve věku 12-15 let

Vypracovala: Hájková Hana
Vedoucí práce: doc. PhDr. Daniel Bína, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v Seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této práce. Souhlasím dále s tím, aby tutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 29. 4. 2014

.....

Hana Hájková

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Danielu Bínovi, Ph.D., za ochotu, cenné rady a odborné vedení mé bakalářské práce. Zároveň mé poděkování patří učitelům základních škol, kteří mi umožnili výzkum provést.

Anotace

Výzkum čtenářství dnešní mládeže ve věku 12-15 let

Bakalářská práce je zaměřena na výzkum čtenářství dnešních mladistvých z Českých Budějovic a z Prahy. Výsledky výzkumu z obou měst budou navzájem porovnávány. Výzkumné šetření je zaměřeno na motivaci ke čtení (školní a městské knihovny, doporučení učitelů, podpora rodičů) a na zjištění, jakou roli hraje četba ve skladbě volnočasových aktivit dětí. Dále poukazuje na zastoupení české a světové literatury v četbě mládeže a zkoumá žánrové hledisko.

Klíčová slova: čtenářská gramotnost, pubescent, čtenář, motivace, dotazník

Annotation

Research of reading abilities of today's young people at age from 12 to 15

This thesis deals with the research focused on the reading of today's youthful from Budweis and Prague. The results of this research will be compared and contrast. The research is focused on the motivation of reading (schools and public libraries, recommendation of teachers, support by parents) and on the survey focused on the fact how much is reading occurred in today's youthful in their free time. The thesis points out the representation of Czech and worldwide literature in reading of today's youth and explores the genres.

Key words: reading literacy, pubescent, reader, motivation, questionnaire

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Základní pojmy	7
1.1 Pubescentní čtenář, čtenářství, čtení, četba, čtenářská gramotnost.....	7
1.1.1 Pubescentní čtenář.....	7
1.1.2 Čtenářská gramotnost.....	7
1.1.3 Čtení, četba, čtenářství.....	8
2 Motivace čtenáře	10
2.1 Definice motivace	10
2.2 Motivace k četbě žáků.....	11
2.3 Role rodiny.....	11
2.4 Role učitele	12
2.5 Role vrstevníků	13
2.6 Vliv městských knihoven.....	14
2.6.1 Městská knihovna v Českých Budějovicích.....	14
2.6.2 Městská knihovna v Praze.....	15
3 Výzkumy čtenářské gramotnosti.....	16
3.1 Výzkum Národní knihovny.....	16
3.2 PISA 2012	18
EMPIRICKÁ ČÁST	20
4 Cíl, předmět a metoda výzkumu	20
4.1 Stanovené cíle a hypotézy	20
4.2 Výzkumná metoda	20
4.3 Respondenti.....	21
4.4 Sběr dat	21
5 Vyhodnocení sebraných dat a diskuze nad výsledky	22
5.1 Četba a volný čas	22
5.2 Přístup ke knihám.....	26
5.3 Výběr četby	27
5.4 Oblíbenost knih a autorů	30
6 Závěr	34
Použitá literatura	36
Internetové zdroje	38
Přílohy.....	39

Úvod

Cílem bakalářské práce je prozkoumat aktuální stav čtenářské gramotnosti u pubescentních čtenářů. Pozornost bude věnována hlavně motivaci žáků k četbě, kdo je ke knihám vede a jakým způsobem. Dále se budeme věnovat žánrové skladbě četby, poměru světové a české literatury a také tomu, jaké místo zaujímá četba ve volném čase žáků.

Předkládané téma je zvoleno vzhledem k jeho aktuálnosti; klesá počet dětí, které čtou aktivně, což ostatně dokazují výsledky výzkumů PISA či Národní knihovny. Hlavním impulzem pro zpracování tohoto tématu byla asistentická praxe na základní škole, kdy v hodinách českého jazyka bylo znatelné, že žáci na druhém stupni základní školy špatně čtou, nesprávně se vyjadřují, chybně užívají slova v různých kontextech a slovní zásoba je velmi malá. Výsledkem práce by mělo být zjištění, jakou roli hraje kniha v životě dnešní mládeže. Výsledky výzkumného šetření budou porovnávány v rámci základních škol ve dvou městech, v Praze a v Českých Budějovicích.

Teoretická část vysvětluje základní pojmy, které jsou nutné k pochopení rozebírané problematiky - pubescentní čtenář, čtenářství, čtení, četba a čtenářská gramotnost. Je zaměřena na motivační prvky, které ovlivňují pubescenta. Poukazuje na to, jakou roli hrají v případě motivace rodina, vrstevníci, pedagogové a městské knihovny. Dále jsou uvedeny výsledky z jiných výzkumů týkajících se čtenářské gramotnosti.

Empirická část zobrazuje výsledky analýzy dotazníkového šetření ze čtyř základních škol v Praze a Českých Budějovicích a je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře se stanovenými cíli a hypotézami, popisuje výzkumnou metodu, respondenty a průběh sběru dat. Druhá kapitola je zaměřena na samotné výsledky dotazníkového šetření. Výzkumné otázky jsou rozděleny do několika podkapitol podle toho, jaké téma řeší; zkoumají četbu ve volném čase žáků, dostupnost knih, výběr četby a také oblíbenost autorů a publikací.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní pojmy

V této kapitole budou vymezeny základní pojmy, které jsou nutné k pochopení zkoumané problematiky. Čtenář seznámený s těmito definicemi nebude mít pak problémy s orientací v následujícím textu.

1.1 Pubescentní čtenář, čtenářství, čtení, četba, čtenářská gramotnost

1.1.1 Pubescentní čtenář

Jedná se o čtenáře, který se pohybuje ve věku 11 až 15 let. Toto období můžeme rozdělit do dvou fází, 11 - 12 a 13 - 15 let. Pokud se tedy zaměříme na celou pubescentní skupinu, můžeme říci, že „(...) v tomto období se silně profilují čtenářské preference, v nichž pubescent odráží své individuální zájmy a potřeby vyplývající mj. i z vývoje jeho osobnosti“.¹

Jelikož onen vývoj je jiný u chlapců i u dívek, musí pedagog ve třídě počítat s odlišnou vyspělostí žáků. Proto by měl brát zřetel i na výběr titulů nabízených k četbě, aby si mohl každý žák i žákyně vybrat text sobě vlastní.

V období, kdy žáci dospívají, přemýšlejí často o nereálných možnostech a skutečnostech, ve kterých se vidí a s nimiž se ztotožňují. Identifikovat se s určitým vzorem je pro ně zásadní. Většinou se tímto vzorem stává rodič, učitel a v rámci čtenářské kompetence i hlavní postava oblíbeného díla. Jejím prostřednictvím často uniká do fiktivního světa, kde může rychleji dospět a snáze řešit různé problémy.

Také bývají citově zranitelní. Nabývají dojmu, že jsou neschopní a sami. S rodiči vedou neustálé spory a nedokážou přijmout kritiku od ostatních.

1.1.2 Čtenářská gramotnost

Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti TIMSS, PISA a PIRLS ji definují jako „...schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a aktivnímu začleňování do života společnosti.“²

Podle Výzkumného ústavu pedagogického v Praze můžeme čtenářskou gramotnost chápat jako „...celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi,

¹ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 17.

² Straková, J., Potužníková, E., & Tomášek, V. (2006). *Vědomosti, dovednosti a postoje českých žáků v mezinárodním srovnání*. In P. Matějů & J. Straková, et al., *(Ne)rovné šance na vzdělání*. Praha: Academia.

dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.³

Ovšem za nejdůležitější definici, o kterou se opírá většina odborníků, můžeme považovat definici J. Průchy, J. Mareše a E. Walterové. Ta nám říká, že „čtenářská gramotnost zahrnuje nejen osvojení si čtení, ale schopnost pracovat s textem, komunikovat prostřednictvím psané řeči, získávat a zpracovávat informace z textu atd.“⁴

Čtenářskou gramotnost můžeme rozdělit do tří věkových skupin. Jedná se o předškolní, školní věk a též i dospělost. Avšak u dospělého člověka již mluvíme o funkční gramotnosti, kdy dokážeme zpracovat většinu textů s porozuměním.

V rámci všech tří skupin se prolíná několik rovin:

- *vztah k četbě* - čtenář sám musí knihy vyhledávat a s potěšením číst, nelze ho do čtení nutit
- *doslovné porozumění* - umění hledat v psaných textech skryté významy a porozumět jim s využitím dosavadních znalostí a zkušeností
- *vysuzování a hodnocení* - vyvozování závěrů z přečtených textů a jejich kritické hodnocení
- *metakognice* - návyk seberegulace, tj. umět zhodnotit přečtený text a uvědomit si možnosti případného zlepšení
- *sdílení* - k přečtenému textu vyžadujeme zpětnou vazbu či komentář, takže máme potřebu podělit se o čtenářský zážitek s jiným čtenářem, diskutovat nad knihou a vyměnit si názory
- *aplikace* - využití čtení k seberozvoji⁵

1.1.3 Čtení, četba, čtenářství

Čtení je nepostradatelnou složkou gramotnosti člověka, proto se zařazuje do vzdělávání již od první třídy základní školy a v dalších ročnících se rozvíjí. Za hlavní a nepostradatelnou funkci čtení se pokládá porozumění textu a následné zpracování získaných informací. V dnešní době se u řady žáků na základní škole vyskytují poruchy čtenářských dovedností, které jim čtení znesnadňují. Porucha čtení se nazývá dyslexie.

„Čtení je i činností, která je utkána z husté sítě vazeb, tj. činností, která má sociálně symbolickou hodnotu.“⁶ Knihy nám napomáhají poznat svět, ve kterém žijeme,

³ VÚP Praha, MŠMT (2007). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT*. Praha: Autor.

⁴ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 292 s.

⁵ ALTMANOVÁ, Jitka. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011, s. 8.

a ovlivňují náš způsob soužití s ostatními. Čtení se dá posuzovat z různých pohledů, například již samotné obstarávání knih. Snadno bychom mohli statisticky vyčíslit, kolik knih si lidé koupí nebo půjčí. Dále bychom mohli měřit čas, který věnujeme četbě knih nebo zkoumat, kdy a kde lidé nejčastěji čtou. Otázkou by jistě bylo, proč vlastně knihy čteme a také co čteme? Jde o naše vnitřní rozhodnutí, upřednostníme čtení před jinou činností, sáhneme raději po próze nebo poezii,...

Wilhelm Raabe, tvrdí, že „*existují dva druhy knih: jedny čtou lidé, protože chtějí, druhé čtou, protože musí.*“⁷ Ale i ty knihy, které čteme, protože chceme, nás svým způsobem limitují. Knihu, kterou si chceme přečíst, už někdo napsal a vydal. A my sami jsme si museli knihu obstarat. Ovšem společnost nás nutí i k četbě knih, které jsou považovány za základní četbu. Vyžaduje se základní znalost literatury, proto ten, kdo nikdy nedržel v ruce Čapka nebo Němcovou, je brán za nevzdělance. Takže i tyto společenské aspekty nás limitují ve výběru četby. Můžeme tedy říci, že čtení je sice individuální, ale vždy jsme determinováni určitými faktory.

Četbu odlišuje od čtení estetický zážitek. Každý čtenář si po přečtení knihy vytvoří vlastní interpretaci. Ovšem nemluvíme zde o jednorázovém zážitku, přestože knihu odložíme, dokážeme se k ní vrátit v budoucnu, a to v našich myšlenkách, zkušenostech a pocitech.

Četba je vztahem, který vzniká po určitou dobu, je rozvíjen a udržován. Čtenář, přestože knihu dočte, se k ní mnohdy vrací i v budoucnu. Zážitek z četby ovlivní jeho pocity a může mu přinést i nové zkušenosti.

O **čtenářství** se začínáme bavit ve chvíli, kdy se člověk naučí číst a psát. Rozvíjení jeho gramotnosti by mělo probíhat po celý život, jelikož čtenářství podporuje nejen porozumění textu, doplňování slovní zásoby, ale i fantazii a mluvený projev.

Wildová ve své publikaci uvádí: „*Čtenářství vyjadřuje aktivní vztah k četbě a literatuře vůbec. Je vnímáno jako důležitý faktor kultivace a socializace jedince, a proto se dá předpokládat, že jeho úroveň do jisté míry ovlivňuje i celkovou vzdělanost národa.*“⁸

⁶ LOVELL, Stephen: *The Russian Reading Revolution. Print Culture in the Soviet and Post-Soviet Eras*. London - New York: MacMillan Press - St. Martin's Press, 2000, s. 1.

⁷ Cit. podle REHM, Margarete (ed.): *Buch und Lese nim Urteil der Zeiten*. Berlin: Frieling, 1999, s. 136

⁸ WILDOVÁ, Radka. Rozvoj čtení a čtenářství v ČR a Společnost CzechRA [online]. 2010 [cit 2010-04-28]. Dostupný z WWW:

<http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7_czechra>.

Trávníček ve své publikaci uvádí, že čtenářství je „(...) *plánovité a cílené rozvíjení četby zejména za pomoci školy, knihoven a jiných vzdělávacích institucí; rozvíjení, které je doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a akcemi.*“⁹

2 Motivace čtenáře

2.1 Definice motivace

Aby se dítě vůbec věnovalo četbě, je nezbytné ho vhodně motivovat. Potřebuje dostatek podnětů, které ho u čtení udrží a pohání vpřed. Abychom správně pochopili pojem motivace, musíme nejdříve definovat motiv.

Říčan hovoří v souvislosti s osobností člověka o motivacích a kompetencích. Motivy podle něj rozhodují o pohybu osoby určitým směrem i rychlostí a do kompetencí zahrnujeme inteligenci a paměť. „*Motiv je jakýkoli vnitřní činitel, který člověka nebo jiný organismus vede k aktivitě.*“ Uvádí i potřebu, a to jako motiv, který působí v určitou chvíli po určitou dobu. Vysvětluje také pojem cíle jako uspokojení aktuálního motivu. „*Sílu motivu v daném okamžiku ovlivňují hlavně tyto faktory:*

- *vnitřní stav subjektu*
- *přítomnost a povaha pobídky - navyšuje sílu motivu*
- *individuální dispozice*¹⁰

Kulka v Psychologii umění uvádí, že jen naše vlastní vůle a zájem nás dovedou k motivaci k umění. „*Tvorba receptivního záměru vede k aktualizaci estetického zaměření, které je pro estetické vnímání nezbytnou podmínkou.*“¹¹ Nemůžeme jednoznačně říci, proč se lidé věnují četbě a rozšiřují si tak obzory. Motivy jsou totiž u každého jiné, mohou být i mimoestetické.

Mareš se opírá o definici, kdy „*motivace je souborem vnitřních a vnějších faktorů ovlivňujících lidské chování.*“¹² Tyto faktory dodávají energii lidskému jednání, mají určitá očekávání, směřují jedince k určitému cíli a hodnotám a mají vliv i na jeho sebehodnocení. Dělí motivaci na 3 etapy: strukturní, průběhovou a výsledkovou.

Motivace působí v časovém měřítku různou silou, která graduje nebo naopak ustupuje. Jedinec si sám nebo za pomoci okolí dokáže regulovat intenzitu motivace.

⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007)*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008, s. 35

¹⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie*. Praha: Portál, 2013, s. 177-179.

¹¹ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Vyd. 2., přeprac. a dopl., v Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008, s. 356

¹² MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, s. 251-252.

Všechny tři uvedené možnosti pojetí motivace mají svůj vlastní přístup, ale shodují se v jednom. Motivace je soubor motivů, které nás ovlivňují, určují nám směr i cíl, a to v dynamickém přístupu a nastíněném časovém horizontu.

2.2 Motivace k četbě žáků

Čtení musí mít pro žáky už od počátku jistý smysl, aby měli pocit, že je potřebné a užitečné, ale zároveň náročné. „*Na rozdíl od mluvení, které je nám dáno vrozeně, nemáme v mozku strukturu geneticky připravenou čtení zajistit. Žádné centrum čtení v mozku neexistuje. Čtení vyžaduje od čtenáře aktivitu, a navíc aktivitu nesnadnou - myšlení.*“¹³ Osvědčeným způsobem, jak přivést žáky k pravidelnému čtení, je diskuze nad přečtenými knihami, kdy každý může vyjádřit svůj postoj ke knize a způsob, jakým přistupoval k ději, k postavám apod. U mnohých čtenářů dochází i ke ztotožnění se s hlavními postavami, proto se jim kniha lépe interpretuje. Velmi důležitý je výběr knihy. Pokud dáme čtenářům tzv. volnou ruku, je pro ně četba mnohem efektivnější, už jen proto, že mají možnost si sami zvolit, co si přečtou. Dále je důležité, aby čtenáři správně porozuměli textu, jelikož knihy obsahují i skryté informace, které čtenáře nutí číst mezi řádky a zapojovat vlastní představivost.

2.3 Role rodiny

Rodina hraje v případě četby dětí velkou roli již od raného věku. Už jen prosté předčítání pohádkových knížek před spaním má na dítě značný vliv. Toto setkání s knihou považujeme za nepřímé, jelikož dítě potřebuje zprostředkovatele, který psané slovo vyřkne. Proto by si měl rodič rozmyslet, zda sáhne po knize a dítěti pohádku před spaním přečte, nebo si ulehčí život tím, že mu pustí kazetu či DVD, a tím připraví dítě o čtenářský zážitek. „*Toto rozpětí audiovizuálních kulturních podnětů pro malé dítě by však asi nabylo v kontextu vlivů na jeho celistvý kulturní rozvoj jiné povahy, kdyby tomu mělo být tak, že ze zorného úhlu dítěte předčtenářského věku zcela, převážně nebo i do značné míry vytlačí možnosti knížky jako takové, resp. kdyby zmíněné podněty dítěti určitým způsobem „zablokovaly“ cestu ke knize, stačily plně saturovat dětské potřeby kulturnosti a učinily pro dítě knižní slovesnost zbytečnou vlastně ještě dříve, než se s ní dítě setká.*“¹⁴ Pokud se kniha dostává k dítěti zprostředkovaně, tedy přes druhou osobu, která mu ji předčítá a dává do přednesu kus svého já, má i tento proces na dítě značný

¹³ ALTMANOVÁ, Jitka. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011, s. 6.

¹⁴ CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982, s. 137.

vliv. Tímto způsobem lze motivovat dítě k tomu, aby upřednostňovalo předčítání před filmem či poslechem. Dítě má samozřejmě na výběr, zda přijme takovou interpretaci, která mu byla poskytnuta předčítajícím, nebo si vytvoří svoji vlastní. Z tohoto důvodu je kniha vhodná i pro rozvoj dětské fantazie a představivosti. Pokud dítě sleduje v televizi pohádku, už si nic domýšlet nepotřebuje, přesně vidí, jak která postava vypadá, jak se tváří, jak mluví, apod. Při čtení si musí vše představit dle vlastní fantazie.

Dítě předškolního věku dokonce vyžaduje přítomnost dospělého (rodiče), a to z důvodu jistoty a bezpečí. Potřebuje mít nablízku milovanou osobu, se kterou se podělí o své zážitky. Bohužel rodiče v dnešní době považují takto strávenou dobu s dětmi spíše za ztracený čas. A naopak považují knihy i filmy za vítaný prostředek pro samostatné zabavení se dítěte. Zapomínají na fakt, že dítě v mladším věku potřebuje posluchače, který mu bude naslouchat.

Pubescentní čtenáři už mají jiné priority, upřednostňují spíše soukromí, aby si mohli utvářet svůj vlastní svět, a tudíž nepotřebují další osobu, která by jim do „jejich světa“ vstupovala.

Je nezbytné, aby děti měly knihy k dispozici. Rodiče je nemusí vždy kupovat, ale mohou děti ke knihám přivést jinak, například prostřednictvím knihoven nebo internetu. Dítě si pak zvolí samo, co je mu příjemnější.

2.4 Role učitele

Učitel by měl umět správně motivovat své žáky k četbě. Zůstává otázkou, jak toho docílit. Ve škole jsou na žáky kladeny vysoké nároky a předpokládají se určité výsledky, proto má většina žáků strach z neúspěchu a zklamání. To se pak odráží i v rodinném prostředí, kdy i rodiče mají na děti a jejich výkony velké požadavky. „Četba by proto pro ně měla být něčím jiným, volnějším, v četbě se dítě vyrovnává se sebou samým vlastně beze svědků, neboť hrdinové knih jsou svědci, kteří mu nikdy nic nevyčítají. Dítě proto otevřeně prožívá svou četbu v rovině svých poznávacích přání, která jsou zároveň neoddělitelně promíšena s prvky výrazně citovými.“¹⁵ Proto by na žáky neměl být kladen tlak ohledně výběru četby. Měli by si volit dle svého gusta. Je ovšem jasné, že učitel musí splnit osnovy a žáci by měli ze základní školy odcházet s jistou znalostí literárních děl, která jsou po nich na středních školách vyžadována. To je samozřejmě nezbytné, ale vždy se dá najít cesta, jak zajímavě pojmout výuku, aby

¹⁵ CHALOUPEK, Otakar. *Horizonty čtenářství: aktivita, proměnlivost a výchova čtenářství pubescentního dítěte*. Praha: Albatros, 1971, s. 20.

žáci znalost získali. Příkladem je třeba zadání četby, kterou nutně musí žáci přečíst, učitel navrhne z daného období více autorů a více děl. Žákům přiblíží obsahy knih v hodině a už tehdy se najdou žáci, kteří si knihy chtějí přečíst.

Každý žák má vždy představu, co od dané knihy očekává. Může to být napínavý děj, zajímavé zápletky, určité prostředí, aj.

Můžeme uvést tři zřetelové výběry četby:

- *touha po poznání skutečnosti reálné nebo fiktivní, ale takové, která je pro dítě dostatečně emocionálně bohatá a zároveň uplatnitelná jako vzorová akce*
- *touha po anticipaci a identifikaci, po předjímání vlastního života a ztotožnění s dílem v jednoduché rovině bezprostřední sebeprojekce do příběhové situace*
- *touha po kompenzaci, vyrovnání, doplnění a rozšíření jednostrannosti podnětů, obklopujících dítě v životní skutečnosti.*¹⁶

Existují i nejrůznější prostředky, které učitelé pomohou motivovat žáky k četbě. Jedním z velmi zajímavých projektů je portál www.ctenipomaha.cz. Jedná se o internetové stránky, kde děti mohou pomáhat handicapovaným lidem (většinou dětem) právě čtením. Tento program se týká žáků základních i středních škol. Po jednoduché registraci si žák zvolí ročník, který navštívuje a zobrazí se mu seznam nabízených knih. Zvolí si knihu, přečte ji a potom se opět přihlásí na uvedené stránky. Zobrazí se mu krátký test, ve kterém zodpoví jednoduché otázky k přečtenému textu. Jsou to otázky, které ověřují, zda žák knihu opravdu přečetl. Pokud test zvládne úspěšně, na své konto získá 50 Kč, které může následně věnovat handicapované osobě, kterou si vybere. Žáci se mohou například v rámci třídy domluvit, že budou posílat peníze jedné osobě, a tím bude jejich četba i pomoc efektivnější. Učitel jim může tento program představit, udělat s nimi základní registraci na počítači a domluvit se s žáky, že mohou přečtené knihy zapsat do svých čtenářských deníků.

2.5 Role vrstevníků

Kamarádi si mezi sebou doporučují knihy, které už přečetli, a líbily se jim. Tak se mezi nimi šíří dál i díla, o kterých třeba ani nevěděli. Ne každý si přečte vše, co mu ostatní doporučí, ale vybere si takovou knihu, která naplňuje jeho očekávání. Pokud se mu kniha líbila, má potřebu ji šířit dál, podělit se o svůj zážitek s ostatními a knihu doporučit svým vrstevníkům.

¹⁶ CHALOUPKA, Otakar. *Horizonty čtenářství: aktivita, proměnlivost a výchova čtenářství pubescentního dítěte*. Praha: Albatros, 1971, s. 37

O přečtených knihách společně rádi diskutují, vyměňují si názory, vyprávějí nejzajímavější pasáže a hodnotí chování postav.

2.6 Vliv městských knihoven

Jednou z alternativ, jak se žák dostane ke knihám, je městská knihovna. Knihovny tohoto typu nabízejí velké množství knih v několika výtiscích. Mnoho základních škol dnes využívá programy veřejných knihoven, kdy se žáci seznamují s fungováním této instituce i se samotnými knihami. „*Je zřejmé, že nestačí zavést děti na začátku školního roku jednou do knihovny, ukázat jim katalogy, regály s knihami a knihovnici a považovat položku „knihovna“ za vyřízenou. Pokud se mají žáci naučit vyhledávat informace a pracovat s nimi, neosvojí si to jinou cestou než dlouhodobou praxí. Zde by mohla sehrát klíčovou úlohu školní knihovna. Ovšem vzhledem k tomu, že v řadě škol školní knihovny existují spíše formálně, bylo by možné stejným či podobným způsobem využít knihovnu veřejnou.*“¹⁷ Žáky ve školách učitelé většinou zatěžují povinnou starší literaturou, jak už jsem uvedla výše. Ovšem žák na druhém stupni základní školy netouží číst například Jirásku nebo Němcovou. Chtějí číst knihy, které jsou pro ně aktuální a řeší jejich problémy. Občas bývá složité představit žákům novinky knižního trhu. Tuto funkci skvěle zastávají právě veřejné knihovny, které tyto novinky uveřejňují, buď na internetových stránkách, anebo přímo v knihovně.

Je určitě vhodné zajímat se o akce, které pořádá městská knihovna. Jedná se o velmi atraktivní programy, které mají za úkol přilákat nové čtenáře a ukázat jim svět knih takový, jaký neznají, takový, který se jim zalíbí nebo je dokonce šokuje.

2.6.1 Městská knihovna v Českých Budějovicích

Níže uvedené informace jsme získali při rozhovoru s paní Ludmilou Talířovou, která vede dětské oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Tato městská knihovna podporuje žáky v četbě nejrůznějšími způsoby. Zdejší základní školy si mohou v knihovně pro své žáky objednat program, v němž je knihovnice seznámí s fungováním knihovny. Hlavním účelem těchto akcí je ukázat žákům tuto instituci jako takovou, ale hlavně v nich probudit zájem o knihy a četbu vůbec. Mají zde program i pro žáky mladšího školního věku, který se orientuje spíše na seznámení se s knihovnou a na hry týkající se začátečnického čtení.

¹⁷ HEJHÁLKOVÁ, Marta. Čtenářská gramotnost - mohou knihovny pomoci?. *Čtenář: Měsíčník pro práci s knihou*. Praha: A.L.L. Production, 2003, roč. 55, č. 2, s. 55-57.

Pro starší školní věk je program poněkud pestřejší. V 6. ročníku se děti dozvídají všechny základní informace o knihovně. V 7. třídě pracují s informačními zdroji, jako jsou encyklopedie a slovníky. Vyhledávají v nich nejrůznější informace a učí se spolupracovat s ostatními spolužáky. V 8. ročníku se hravou formou seznamují s regionálními autory vztahujícími se zejména k Českým Budějovicím. V 9. ročníku již žáci opouští dětské oddělení a dostávají se mezi dospělé čtenáře. Jsou seznámeni s dalšími možnostmi knihovny a novými knihami vůbec.

Knihovna často pořádá i zábavná odpoledne pro děti, kdy mohou plnit nejrůznější úkoly, křížovky či hlavolamy. Dalo by se říci, že toto oddělení slouží také jako volnočasové centrum, kde děti mohou trávit i celé odpoledne.

S paní Talířovou jsme se také dostaly k tématu návštěvnosti dětského oddělení. Zajímalo nás, jaká kategorie dětí se zde nejvíce pohybuje. Odpověď byla jednoznačná. Většinu čtenářů tvoří žáci prvního stupně základní školy. Dá se ovšem říci, že i žáci kolem dvanácti let projevují zájem o četbu a služby knihovny. V pozdějším věku ale zájem o knihovnu upadá a žáci sem zavítají jen kvůli referátu nebo povinné literatuře. Je spíše vzácností, když je u nich registrovaný čtenář staršího školního věku. Toto oddělení ale nevyužívají jen děti, na své si tady přijdou i studenti pedagogických oborů a samotní pedagogové.

2.6.2 Městská knihovna v Praze

Co se týká nabídky pražské knihovny, ta je mnohem rozmanitější. Je to hlavně z toho důvodu, že místní veřejná knihovna má celkem 42 poboček a každá z nich poskytuje pestrý program.

Za nejzákladnější program se dá považovat Knihovna jako zdroj informací a zábavy. Ten je určen pro všechny ročníky základních i středních škol. Žáci absolvují exkurzi po knihovně, kdy se seznámí s fungováním knihovny, její nabídkou a fondem. Vyzkouší si práci s elektronickým katalogem a objeví řadu služeb, které knihovna poskytuje.

Dále se zaměřím už pouze na pár nejzajímavějších akcí, které knihovna pořádá. Všechny programy se dají uskutečnit kdykoli během celého roku. Je důležité podotknout, že všechny jsou brány jako výukové, tudíž učitel se svou třídou může přijít odučit hodinu právě na jednu z poboček, kde si vybere téma, které bude žákům ku prospěchu a odpovídá probírané látce, popř. jejich znalosti utvrdí a rozšíří. Všechny nabízené besedy se dají upravit dle požadavků školy.

Zaměřují se na celou řadu témat, které je třeba zde zmínit. Objevují se besedy, které popisují historii nejrůznějšími způsoby - Vznik a vývoj písma, Historie a vývoj českých jmen a příjmení, Žánry či Žánrová literatura ve zkratce, dále pak Projevy uměleckých směrů v literatuře a z modernějších témat například Jak vytvořit a vydat knihu nebo Moderní pohádka.

Velmi zajímavý program má pobočka městské knihovny na Smíchově, kde se zaměřují na jednotlivé knihy či autory, které podrobněji rozebírají v průběhu staletí. Přínosné jsou i besedy na téma: „TABU je to, o čem se nemluví“. Ty pomáhají dětem poznat problematiku a hrůzy holocaustu, války, ale i těžký život nevidomých či handicapovaných lidí. Řeší se i závislosti, šikana a sebepoškozování.

Městská knihovna také spolupracuje s Pedagogickým muzeem J. A. Komenského v Praze, které nabízí zajímavé přednášky nejen pro děti. Je možné navštívit besedu J. A. Komenský, která seznámí žáky s jedním z nejvýznamnějších českých vzdělavců. Za zmínku také stojí téma Vzdělání dívek v Čechách, která poukazuje na postavení žen ve společnosti nebo besedy orientované na školu, a to Středověká škola, Škola včera, dnes a zítra či Pohádková škola.

3 Výzkumy čtenářské gramotnosti

3.1 Výzkum Národní knihovny

Během září a října roku 2013 probíhal sběr dat pro výzkum čtenářství. Garantem průzkumu byl Knihovnický institut NK, který byl zaměřen na děti ve věku od 9 do 14 let a zúčastnilo se ho 1519 respondentů. Jeho cílem bylo zjistit vztah dětí k četbě, ke knihám a ke knihovnám. Byly použity metody kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Některé otázky byly srovnávány s rokem 2003, kdy tento průzkum proběhl naposledy. Toto srovnání mělo prokázat, zda se žáci v četbě zlepšili, nebo zda v dnešní době počet čtenářů znatelně poklesl. Už jen odpověď na základní otázku „Jak často čteš?“ ukazuje, jak k velkému poklesu četby u dětí došlo. V roce 2003 četlo denně 33 % dívek a 22 % chlapců, ale pro rok 2013 tato čísla klesla u dívek na 15 % a u chlapců na 10 %. Naopak pro zvolenou odpověď nikdy se čísla zvedají. V roce 2003 to bylo 5 % dívek a 10 % chlapců, ale v loňském roce už šlo o 7 % dívek a 13 % chlapců. Z těchto čísel můžeme udělat i takový závěr, že dívky jsou aktivnějšími čtenářkami než chlapci.

Výzkum uvádí, že existují 4 nezákladnější důvody, proč dnešní děti nečtou. Četba jim připadá nudná (81 %), znají zábavnější věci (63 %), vše, co potřebují vědět, najdou na internetu (44 %), nebo na čtení zkrátka nemají čas. První důvod je jednoduše vysvětlitelný. Pokud dítěti připadá čtení nudné, pravděpodobně nemá dostatečnou motivaci, nebo se neumí samo dostat ke knihám, které by ho zaujaly. To, že zná zábavnější věci, je důvodem adekvátním, protože každý má jiné priority, ale zábavu lze najít i v knihách. Vše, co potřebuji vědět, najdu na internetu. Tento důvod je téměř neprůstředný. Najdou se však argumenty, které toto tvrzení vyvrátí. Už jen třeba ten fakt, že pokud si přečteme obsah knihy na internetových stránkách, ulehčíme si sice práci a ušetříme čas, ale nebudeme mít estetický zážitek z celého díla. Posledním uváděným důvodem je čas. V dnešní době jsou děti hodně zaneprázdněné. Navštěvují nespočet kroužků, věnují se aktivně sportům, hrají na hudební nástroje, apod. Holým faktem je, že většinu času jim „požírám“ konverzace na sociálních sítích či hraní počítačových her. Každý máme času stejně, ale všichni ho využíváme jiným způsobem.

Další otázky byly zaměřeny na skladbu jejich četby. Více jak polovina respondentů čte zadanou povinnou literaturu a 50 % dotazovaných čte ty knihy, které mu jsou doporučeny kamarády. V menším zastoupení už je ovlivňuje názor rodičů, doporučení učitelů.

U dívek jsou nejoblíbenějšími žánry pohádka, knihy o přírodě a zvířatech, příběhy o dětech a dobrodružná literatura. U chlapců je skladba podobná, jen pohádky vystřídány komiksy a více než příběhy o dětech je zajímají encyklopedie.

Nejoblíbenější autorka byla zvolena J. K. Rowlingová, ale svou podporu zde mají i Jeff Kinney, J. R. R. Tolkien nebo Thomas Brezina.

Výzkum také ukazuje, že pokud je žák z rodiny, kde se čte a rodiče mají vysokoškolské vzdělání, i on sám je aktivním čtenářem. Pro dítě je dále zásadní, zda mu rodiče ukázali cestu ke knihám. 66 % žáků odpovědělo, že teď už jim rodiče nečtou, i když dříve tomu tak bylo, a 12 % žáků rodiče nikdy žádnou knihu nepřečetli. Aby dítě ve volné chvíli sáhlo po knize, je dobré mít vlastní knihy doma po ruce. Z výzkumu vyplývá, že jen 23 % dětí dostává knihy jako dar pravidelně, 52 % občas a 23 % dotazovaných knihy nedostává a bohužel jim to ani nevádí.

Volnočasové aktivity jsou rozmanité, výzkum prokázal, že nejčastější činností, které se děti v týdnu věnují, je příprava do školy (63 %), poté sledování televize (56 %), hraní si doma nebo venku (39 %), internet (37 %), hudba (32 %), facebook (27 %),

počítačové hry (23 %), domácí práce (20%), ale sport a kroužky jsou v zastoupení pouze u 5 % žáků.

Knihovna je místo, které je zdrojem nejrůznější literatury, i přesto většina žáků knihovnu nenavštěvuje. Výsledky ukazují, že 51 % respondentů nikdy nebylo ve školní knihovně a 33 % dotazovaných nikdy nenavštívilo knihovnu veřejnou. Jako nejčastější důvod je uvedena jiná zábava, dále pak nezáměr o knihy, nebo lenost knihovnu navštívit. Aktivní čtenáři si v knihovnách půjčují knihy domů (93 %), v menším zastoupení využívají ostatní služby, které knihovna poskytuje. Do knihovny nejčastěji přivádějí děti jejich rodiče (52 %) nebo škola (22 %).

Odpověď na otázku „Co mi knihovna nabízí?“ nám řekne, co je pro čtenáře při návštěvě knihovny důležité. Na prvním místě je ochota a příjemné vystupování personálu (90 %), dále klid (86 %) a pomoc s výběrem knih (80 %). Naopak v knihovně čtenáři postrádají půjčování čteček e-knih (24 %) a nové knihy (22 %). Někteří by ocenili půjčování deskových her či místnost pro poslech hudby.

Už ze samotných výsledků můžeme vyzorovat, že čtenářství u dětí klesá, a to ať už kvůli nedostatečné motivaci, nebo vlivem neaktivních rodičů. Knihovny pro děti připravují nejrůznější akce pro podporu četby, ale děti je příliš nenavštěvují a málo využívají jejich služeb.

3.2 PISA 2012

PISA je projekt, který zjišťuje matematickou, přírodovědnou a čtenářskou gramotnost patnáctiletých žáků z celého světa. Česká republika je do projektu zapojena již od jeho vzniku, tj. od roku 1998. V posledním testování jsme se zapojili i do zjištění znalosti finanční gramotnosti žáků. V roce 2009 byla ve výzkumu PISA hlavní zkoumanou oblastí čtenářská gramotnost, v roce 2012 šlo především o gramotnost matematickou.

Hlavní sběr dat se u nás uskutečnil v březnu a dubnu roku 2012 a zúčastnilo se ho 6 413 žáků z 297 škol ze všech 14 krajů. Ovšem kvůli obrovskému vzorku se prezentace výsledků uskutečnila až 3. 12. 2013. Výzkumu se účastnilo 67 zemí z celého světa.

Každá položka dotazníku odkazovala na různé postupy, které vedly respondenta k zamyšlení. V textu museli vyhledat důležité informace, porozumět jim a umět je použít. Formáty textů, se kterými žáci pracovali, byly nejrůznějšího charakteru. Šlo o

text souvislý (vyprávění, výklad, popis, aj.), nesouvislý (tabulky, grafy) nebo smíšený (článek v časopise, příručka).

V příloze uvádíme tři grafy, které nám přiblíží, jak si Česká republika v tomto testování stojí v porovnání s ostatními státy světa, a jak se výsledky měnily v průběhu let. Na prvním grafu modrá nás zajímá hlavně modrá křivka, která ukazuje změnu ve výsledcích v letech 2000 - 2012 právě v oblasti čtení. Je zřejmé, že v roce 2012 je čtenářská gramotnost téměř na stejné úrovni jako v roce 2000. Ovšem největší pokles zaznamenáváme v roce 2009.

Další graf ukazuje na změny v průběhu let na různých typech škol. Nejvyšší úrovně čtenářské gramotnosti dosahují víceletá a čtyřleté gymnázia, která si drží od roku 2000 téměř stejnou laťku. Dále jsou střední školy s maturitou, které ale zaznamenávají oproti roku 2000 spíše pokles. Na základních školách došlo v roce 2009 k poklesu, ale aktuální stav je srovnatelný s rokem 2006. Velmi proměnlivou křivku vidíme u středních škol bez maturity, kdy v roce 2006 došlo k rapidnímu poklesu, ale nyní se dostávají opět na úroveň z let 2000 - 2003. Naopak největší posun od prvního testování udělaly speciální školy. Na těchto typech škol čtenářská gramotnost každým rokem značně stoupá.

Poslední graf ukazuje, jak si stojí Česká republika mezi státy OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) v jednotlivých úrovních čtenářské gramotnosti.

Dle dosavadně zveřejněných výsledků můžeme říci, že se čtení žáků zlepšuje, ale stále se v rámci celosvětového měřítka pohybujeme kolem průměru.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Cíl, předmět a metoda výzkumu

V této části práce se již zaměříme na samotný výzkum čtenářství žáků ve věku 12-15 let (dále jen žáci).

4.1 Stanovené cíle a hypotézy

Cílem této práce je zjištění, jak si dnes vedou v četbě žáci ve věku 12-15 let, vyhodnocení výsledků a jejich porovnání v rámci dvou měst.

Stanovili jsme si několik cílů:

- zjistit, jaká je motivace žáků k četbě, ať už ze strany rodiny, učitelů, vrstevníků či městských knihoven
- zjistit, jak četba zapadá do volnočasových aktivit žáků
- vysledovat žánrové hledisko a poměr světové a české literatury ve skladbě četby
- porovnat výsledky z Prahy s výsledky z Českých Budějovic

V rámci cílů výzkumu jsme stanovili následující hypotézy na základě postřehů z asistentské praxe a poznatků z předchozích výzkumů. Ovšem hned první hypotéza byla stanovena na základě rozhovoru s paní Talířovou, která nám poskytla informaci, že u nich v knihovně je registrováno velmi málo žáků ve věku 12 - 15 let.

H1 - Žáci ve věku 12 let jsou aktivnějšími čtenáři než žáci ve věku 15 let.

H2 - Spolužáci a kamarádi se podílí větší měrou na motivaci žáků ve věku 12-15 let k četbě, než rodiče a učitelé.

H3 - Většina žáků ve věku 12-15 let čte z povinnosti, ne pro zábavu.

H4 - Žáci ve věku 12-15 let tráví více času u televize a nečtenářskými aktivitami u počítače, než sportováním nebo čtením.

H5 - Žáci ve věku 12-15 let upřednostňují sci-fi a fantasy literaturu, před dívčími či dobrodružnými romány.

H6 - Většinu žáků ve věku 12-15 let více zaujme děj knihy než jazyk či charakteristika postav.

4.2 Výzkumná metoda

Za výzkumnou metodu jsme si zvolili dotazník, a to hlavně z důvodu, že tak získáme poměrně rychle, snadno a levně velké množství dat ke zpracování.

Respondentům bylo písemnou formou položeno 15 otázek, na které také písemnou formou odpovídali. Dotazník celkem obsahoval 3 části: vstupní, vlastní a závěrečnou.

Vstupní část seznámila respondenty s cílem výzkumu a vyzvala je k pravdivému vyplnění dotazníku. Také bylo upřesněno, jak mají na jednotlivé otázky odpovídat.

Vlastní část dotazníku obsahovala 15 otázek. Jednalo se o otázky otevřené, uzavřené i polouzavřené. Nejprve respondenti vyplnili tzv. hlavičku, ve které uvedli základní údaje o sobě (pohlaví, věk, místo bydliště). Dále pokračovali k samostatným otázkám, kde se řídili už konkrétním zadáním. U většiny otázek měli možnost zvolit i více odpovědí. V první části dotazníku byly zadány spíše uzavřené otázky, kdy pod posledním bodem se většinou nacházela položka jiná odpověď, tak mohli vyjádřit svůj další názor, který v uvedených možnostech chyběl. Ve druhé části se nacházely otázky všech tří výše uvedených typů, které vedly respondenty k hlubšímu zamyšlení.

V závěrečné části dotazníku je uvedeno poděkování za spolupráci s respondenty.

4.3 Respondenti

Výzkumné šetření jsme prováděli celkem na čtyřech základních školách v Praze a Českých Budějovicích. V každé ze škol jsme navštívili vždy dvě třídy druhého stupně. Účastnilo se ho celkem 179 respondentů, 100 z Českých Budějovic a 79 z Prahy. Rozložení vzorku žáků podle věku bylo následující: v rámci Prahy to bylo 34 žáků ve věku 12 let, 19 třináctiletých žáků, 14 žáků ve věku 14 let a 12 patnáctiletých žáků. V Českých Budějovicích bylo 31 dvanáctiletých žáků, 20 třináctiletých žáků, 30 čtrnáctiletých žáků a 16 žáků ve věku 15 let.

Základní školy byly vybrány náhodně, ale záleželo hlavně na tom, které z oslovených škol nám umožnily výzkum provést.

4.4 Sběr dat

Dotazníkové šetření se uskutečnilo na přelomu roku 2013/2014 na čtyřech základních školách. Za přítomnosti výzkumníka a vyučujícího byl vždy na začátku hodiny respondentům vysvětlen cíl dotazníku a postup správného vyplnění. Všechny otázky v dotazníku byly přečteny nahlas před samotným vyplňováním, a to z důvodu případných dotazů. Respondenti byli také upozorněni na otázky, u kterých byla možnost zvolit více odpovědí, aby se předešlo chybnému vyplnění dotazníku. Žákům zabralo vyplňování 15-20 minut, někteří tento čas ani plně nevyužili. Během vyplňování se několik žáků obracelo na výzkumníka s drobnými dotazy, pro upřesnění otázky a

správného vyplnění. Jednalo se většinou o dotazy, které vznikly z nepozornosti žáků při zadávání, jelikož jim výzkumník ve většině případů objasňoval fakta, která byla vyčtena při zadávání.

Pokyny k vyplňování byly pro všechny ročníky stejné, a to v následujícím znění: *„Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který má vyzkoumat Váš zájem o četbu. Tento dotazník je anonymní a nehledejte v něm správné odpovědi. Jde o Váš vlastní názor a každá odpověď je správná, tudíž opisovat od spolužáka je také zbytečné, jelikož dotazník není na známky. Na začátku vyplňte hlavičku, ve které zaškrtnete pouze pohlaví, napíšete věk a určíte místo bydliště. V dotazníku je celkem 15 otázek, vždy vybíráte jednu z uvedených možností. Pokud za zadáním otázky je v závorce informace, že máte možnost zaškrtnout více odpovědí, můžete tak učinit. Dotazník má celkem 4 strany, tak se před odevzdáním ujistěte, zda jste odpověděli na všechny uvedené otázky. V případě jakéhokoli dotazu se na mě můžete obrátit, ráda Vám ho zodpovím. Na vyplnění máte dostatek času, tak si všechny otázky i možnosti odpovědí pozorně přečtěte. Pokud nejsou žádné dotazy, můžete začít s vyplňováním“*

Všichni žáci dotazník odevzdali nejpozději do 20 minut. Po odevzdání všech dotazníků byl jejich počet přepočítán a následně výzkumník poděkoval za spolupráci a rozloučil se jak s žáky, tak s vyučujícím.

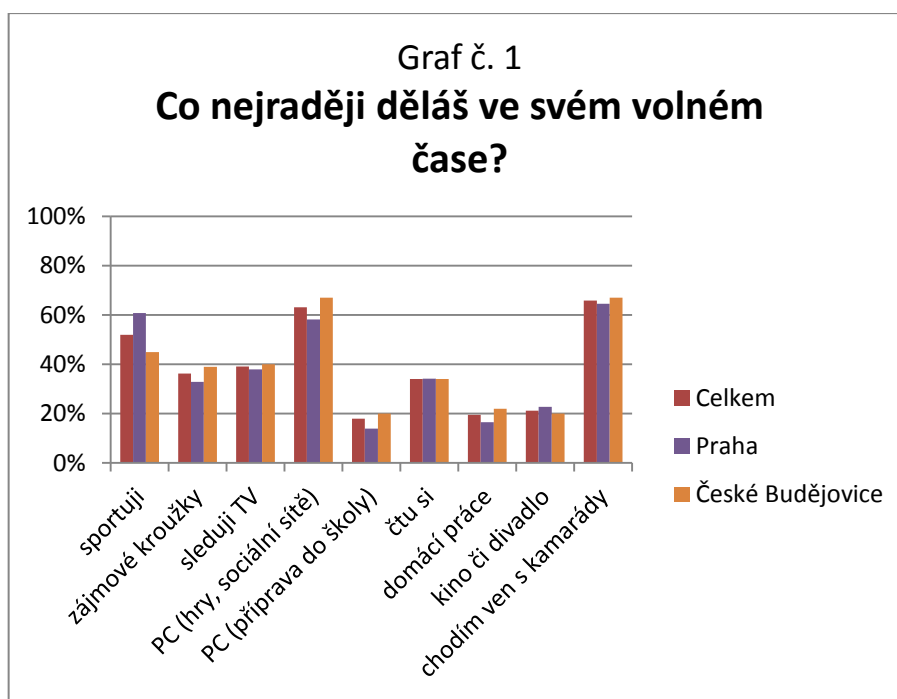
5 Vyhodnocení sebraných dat a diskuze nad výsledky

V dotazníku byly otázky zaměřené na motivaci čtenářů k četbě, jejich volnočasové aktivity, podporu četby, ale také zjišťovaly, jaké knihy žáci vyhledávají a jak si je obstarávají. Všechny grafy jsou uváděny v procentech, a to z toho důvodu, aby poskytovaly co nejpřesnější údaje. Jelikož v každém městě bylo vyplněno jiné množství dotazníků, je toto procentuální vyjádření nezbytné. Pro lepší představu o počtu dotazovaných uvedeme u některých grafů i reálná čísla. Výsledky jsou zveřejněny v menších kapitolách podle toho, k jakému tématu se vztahují.

5.1 Četba a volný čas

První položka dotazníku zjišťuje, jestli je vůbec četba zařazena do volnočasových aktivit žáků. Vede k zamyšlení, jaké činnosti žáky baví, a na které mají čas. Z **grafu č. 1** můžeme vyčíst, že nejvíce respondentů rádo tráví svůj volný čas s kamarády (66 %), nebo u počítače hraním her, či na sociálních sítích (63 %). Zajímavostí je srovnání sportování v Praze a v Českých Budějovicích. V Praze to je o

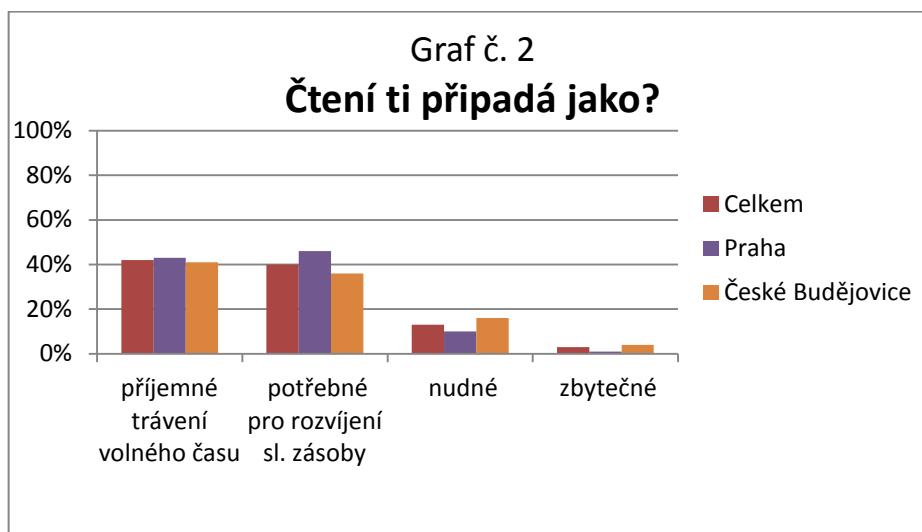
16 % více, domníváme se, že to je hlavně z toho důvodu, že v hlavním městě je nepřehledné množství sportovních klubů, tudíž mají žáci větší možnost výběru. Co se týče četby, ta je v obou městech srovnatelná (34%). Dále 39 % dotazovaných rádo sleduje televizi a 18 % využívá počítač pro přípravu do školy. Kulturní vyžití, jako divadlo či kino, je v zastoupení 21 % žáků. Velmi oblíbené jsou i zájmové kroužky. V Praze je navštěvuje 33 % dětí a v Českých Budějovicích 39 %.

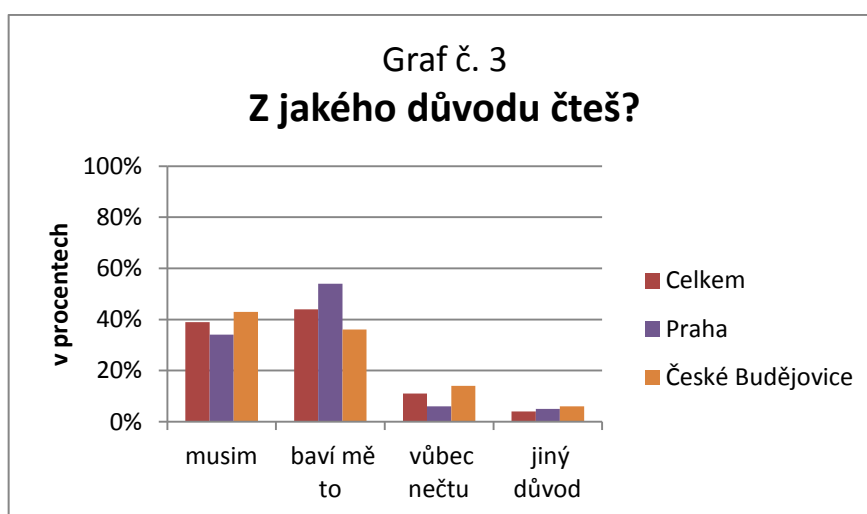
S tím, jak spadá četba do volného času žáků, souvisí i to, jaký na ni mají celkový pohled. Především zda si uvědomují, že mohou s knihou trávit volný čas, a čtením si rozvíjet slovní zásobu a vidět slova, která již znají v jiných kontextech a spojeních. Slovní zásoba je nedílnou součástí gramotnosti člověka, proto její neustálé rozšiřování je jen ku prospěchu. Čtenář tak lépe porozumí samotnému textu i souvislostem kolem něj. **Graf č. 2** sice ukazuje, že jim čtení připadá jako příjemné trávení volného času (42 %), ale neznamená to, že by tento čas četbou vyplňovali. 40 % dotazovaných si uvědomuje, že je četba nutná pro rozvíjení slovní zásoby, ale 13 % ji považuje za nudnou a 5 % respondentů uvedlo, že čtení je zbytečné. Zde jsou názory žáků z obou měst celkem vyrovnané.

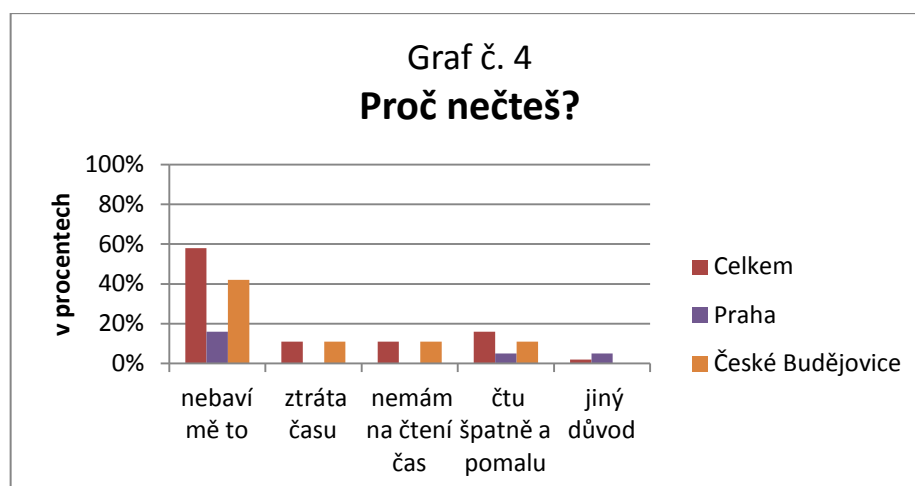
Pokud žákům přijde čtení nudné, nebo dokonce zbytečné, je otázkou, co je vedlo ke zvolení této odpovědi. Může se jednat o neaktivní čtenáře, kteří se knihám věnovat nechtějí, ale jde třeba i o děti, které se čtením mají problém. Pokud čtou pomalu nebo

špatně, může je to od knih odrazovat, a proto pak považují čtení za nudné a tím pádem i za zbytečné.

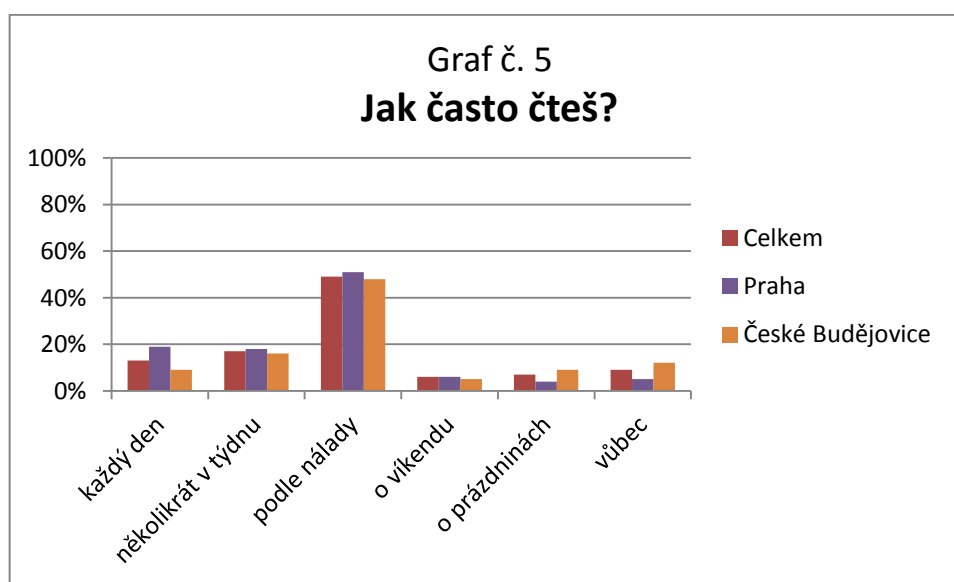

Otázku, co si žáci o čtení myslí, jsme vyřešili, ale zda čtou rádi, nebo z povinnosti, nám ukazuje až **graf č. 3**. Vyplývá z něj, že v Českých Budějovicích žáci čtou více z povinnosti a v Praze, protože je to baví. Celkem 76 dětí čte z povinnosti a 79, protože je číst baví. Respondenti měli možnost uvést i jiný důvod vysvětlující zájem o knihy, uvedli, že například čtou kvůli slovní zásobě, nebo mají na četbu chuť, ale zásadní je pro ně výběr knih. 19 respondentů ze všech dotazovaných uvedlo, že nečte vůbec. U nich se dále zjišťovalo, proč tuto odpověď označili, většina z nich odpověděla, že je to zkrátka nebaví. V **grafu č. 4** jsou uvedeny další důvody, které vysvětlují nezájem o četbu. Je z nich zřejmé, že žáci na čtení čas mají, ale využívají ho jiným způsobem. Pár dotazovaných zvolilo i jinou odpověď a shodli se, že filmové zpracování je pro ně příjemnější, než samotná četba.

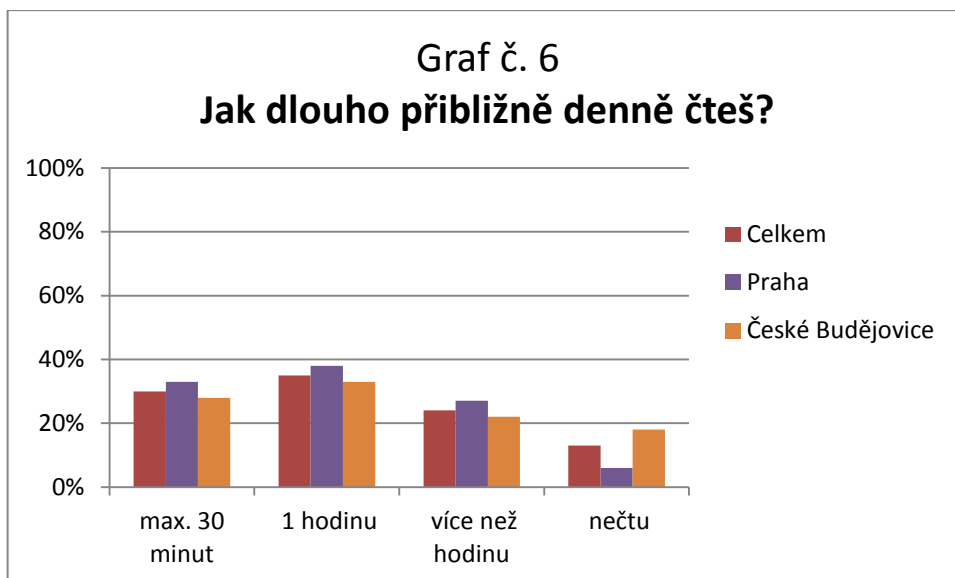

Doba, kterou žáci stráví s knihou je různá. Pokud je kniha zajímavá a baví je, dokážou u ní vydržet i celé hodiny, ale jde-li o titul, který musí přečíst a třeba je i tlačí čas, pak hledají jiné aktivity, aby mohli tuto opustit. Jsou žáci, kteří čtou každý den (13 %), ty můžeme považovat za aktivní čtenáře. 17 % respondentů čte alespoň několikrát v týdnu, ale za nejčastější odpověď bylo označeno čtení podle nálady (49 %; 88 respondentů). Ve volných dnech se žáci věnují nejspíše jiným aktivitám, jelikož o víkendu vezme do ruky knihu jen 6 % dotazovaných a o prázdninách jen o procento více. V grafu č. 5 také vidíme, že 9 % žáků nečte vůbec.

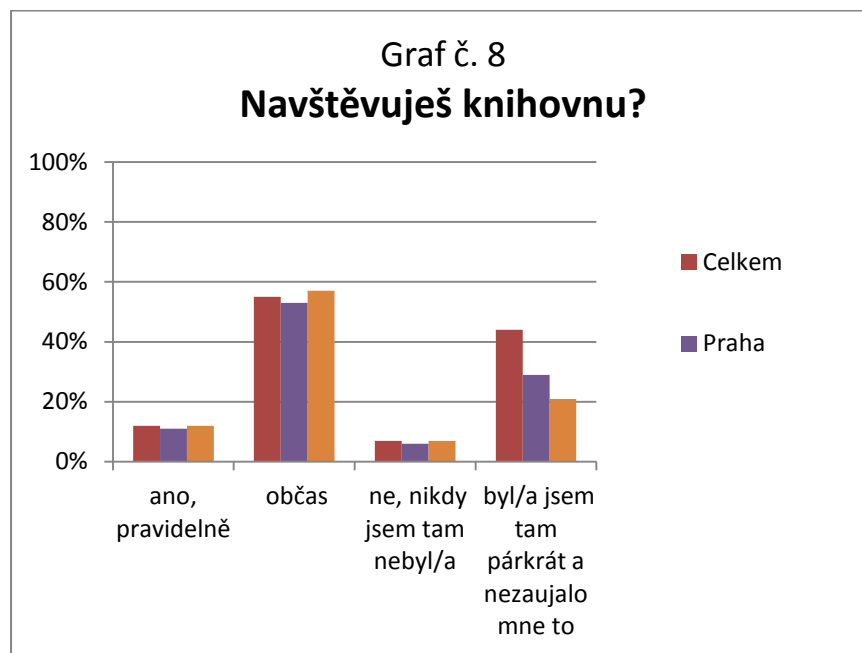
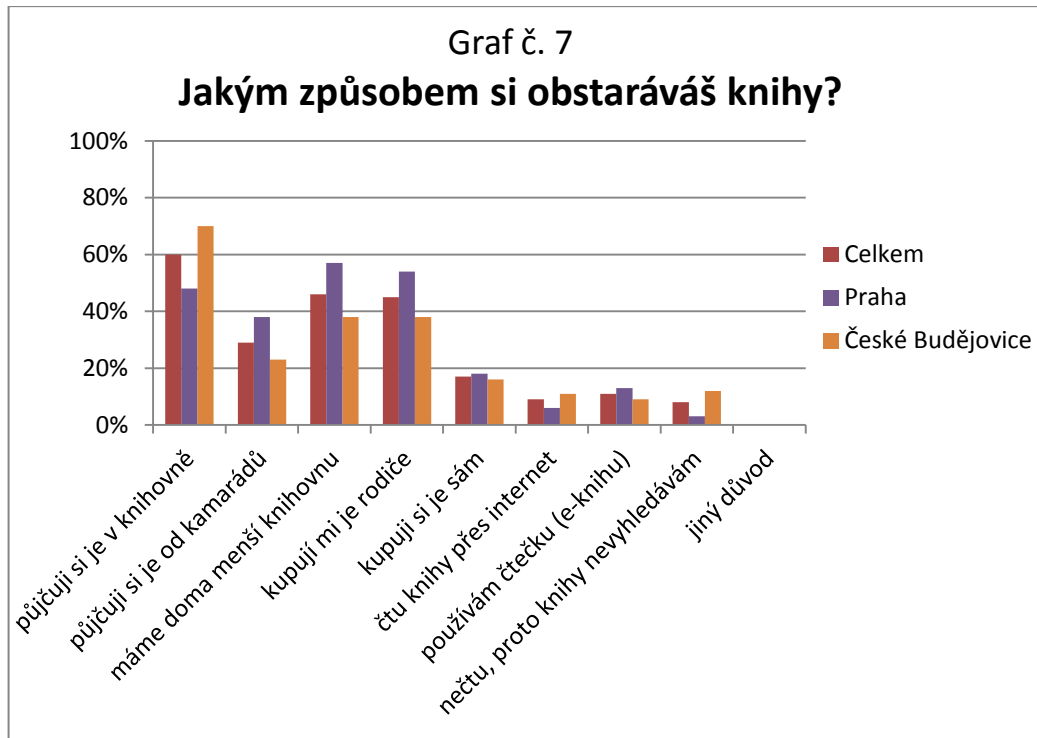

Pokud se nyní zaměříme na denní čtení, graf č. 6 nám ukazuje, že 35 % dotazovaných čte přibližně hodinu denně. Maximálně půl hodinu věnuje čtení 30 % žáků, více jako jednu hodinu 24 % dětí a 13 % nečte vůbec. Jelikož mluvíme o čtení jako takovém, tak nejde jen o knihy. Do této čtenářské aktivity se počítá veškerý písemný text, který se dostane čtenáři do rukou.

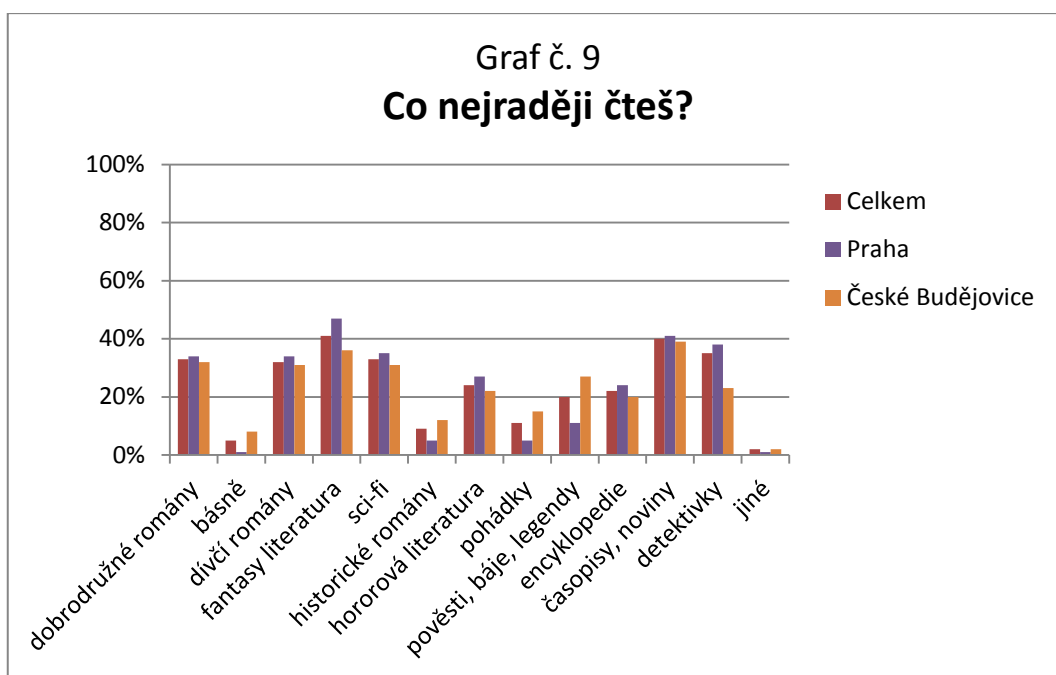
5.2 Přístup ke knihám

Nejdůležitějším úkolem pro každého čtenáře je vyhledávání knih. Pokud je registrovaným návštěvníkem knihovny (městské nebo školní), tak využije jejího fondu. Tímto způsobem si knihy obstarává 60 % dotazovaných (108 žáků). V tomto směru jsou aktivní i rodiče dětí. 45% žáků knihy kupují rodiče a o procento více má doma menší knihovnu. Půjčování knih od kamarádů je zde v menším zastoupení (29 %). Je také zřejmé, že čtenáři dávají přednost svázané knize, kterou mohou listovat, před knihou elektronickou. Jelikož používání čteček (e-knih) nebo čtení knih po internetu je minimální (9 %). Také vidíme, že v Českých Budějovicích je návštěvnost knihovny o 22 % vyšší než v Praze. Naopak v Praze je častější knihy dostávat a mít tak doma knihy po ruce v menší knihovně. Jelikož **graf č. 7** ukazuje, že nadpoloviční většina si půjčuje knihy v knihovně je tedy otázkou, jak často knihovnu žáci navštěvují. Hodnoty zobrazené v **grafu č. 8** vypovídají, že 55 % žáků navštěvuje knihovnu občas, 12 % pravidelně a 44 % v knihovně sice bylo, ale nenavštěvují ji. Ovšem 7 % žáků přiznává, že v knihovně nikdy nebylo.

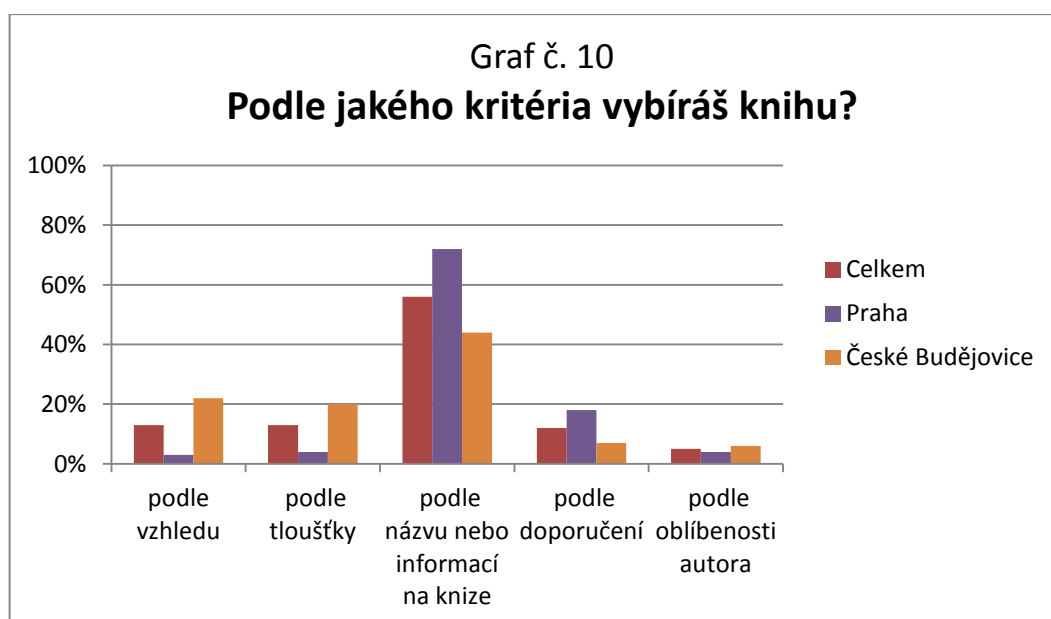

5.3 Výběr četby

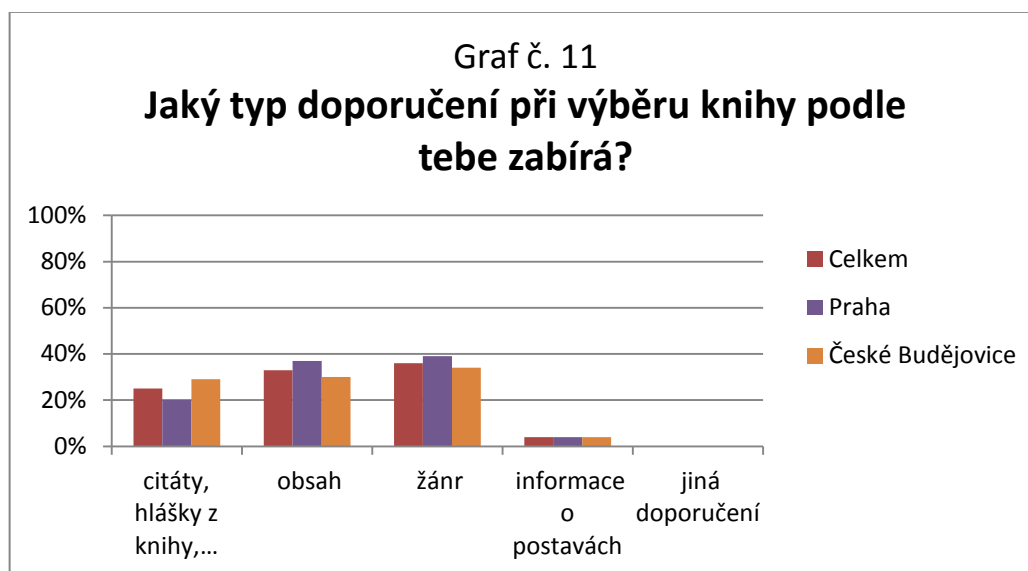
Jaký druh literatury žáci upřednostňují, nám ukazuje **graf č. 9**. Nejčtenější je fantasy literatura (41 %) a časopisy (40 %). Větší zájem je také o dobrodružné romány (33 %), romány dívčí (32 %) a sci-fi literaturu (33 %). Ve velkém zastoupení (35 %) jsou i detektivky (detektivní příběhy), dále čte 24 % žáků horory, 20 % encyklopedie a 22 % dětí zajímají pověsti, báje a legendy. Menší zájem je o poezii (5 %), historické romány (9 %) a pohádky (11 %). Mezi další možnosti uváděli žáci převážně komiksy.

Existuje mnoho faktorů, které ovlivňují žáky ve výběru knih. **Graf č. 10** ukazuje, že největší vliv má na žáky vzhled knihy a informace, které jsou na ní uvedené (56 %). Z toho můžeme vyvodit, že je nezajímá pouze vzhled, ale vezmou si knihu do ruky, jelikož je zaujme vazba, prolistují si ji a přečtou si stručný děj uvedený na zadní straně. To může být prvním impulzem pro to, aby si knihu půjčili. Vzhled, tloušťka a doporučení knih jsou v zastoupení 13 % dětí, ale nejméně žáků volí knihy podle oblíbenosti autora. Ti, kteří vybírají četbu podle doporučení od ostatních, uvedli, že se jedná většinou o kamarády, rodiče, knihovnice, vedoucí zájmových kroužků a internetové recenze.

Je na každém čtenáři, jaké doporučení knihy ho osloví. Podle **grafu č. 11** si 36 % žáků myslí, že největší vliv na volbu knihy má žánr. Zda se jedná o fantasy literaturu, dobrodružný příběh či dívčí román, je pro ně zásadní. 33 % dotazovaných zvolilo za nejdůležitější obsah knihy a 25 % žáků hlášky a citáty z knihy; podle 4 % hrají důležitou roli informace o postavách.

Když víme, jaké typy doporučení zabírají, je na místě otázka, jak o knihách žáci mluví, aby zaujali ostatní a popudili je k jejich zapůjčení. Jednoznačně by 69 % (tj. 124) žáků vyprávělo děj, díky němuž by přiblížilo ostatním, o čem kniha pojednává. 24 žáků by upozornilo na postavy, které se v knize vyskytují. 12 z dotazovaných by porovnávalo danou knihu s jinou, podobnou. 5 žáků by poukazovalo na jazyk, jakým je kniha napsaná a 5 žáků uvedlo i další možnosti, jak by knihu prezentovali. Přečetli by recenzi, napsali o knize referát, nebo by knihu bez komentáře půjčili ostatním.

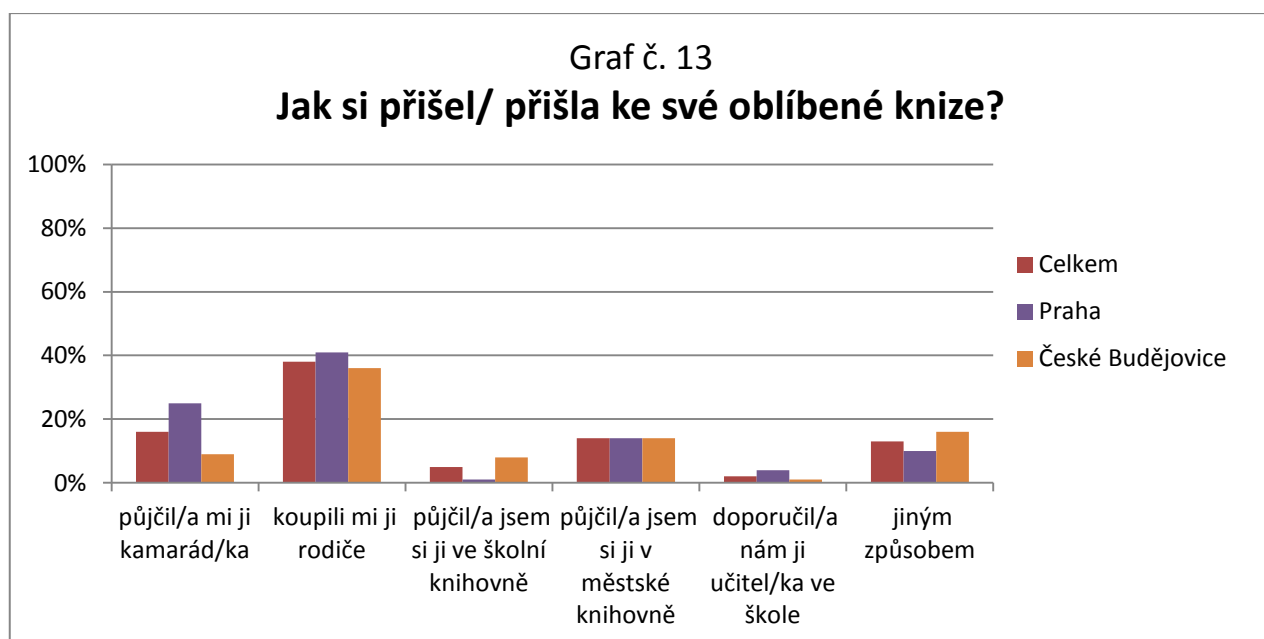
5.4 Oblíbenost knih a autorů

Za nejčtenější knihu dnešní doby uvedlo 41 dotazovaných Deník malého poseroutky. Jedná se o knihu, která je velmi populární u všech námi zkoumaných ročníků. Nejoblíbenější je u dvanáctiletých dětí, které navíc preferují i Deník mimoňky nebo Harryho Pottera. Ve třinácti letech stále dominuje „Poseroutka“, ale zájem je i o Upíří deníky, Hladové hry a také Harryho Pottera. U čtrnáctiletých a patnáctiletých žáků můžeme vysledovat, že se jejich pozornost obrací více k povinné četbě. Deník malého poseroutky sice znají, ale přečtou si ho spíše jako tzv. oddychovou četbu. Mají větší zájem o knihy, které probírají ve škole, píší z nich testy nebo dělají referáty. Vypichují zejména Osudy dobrého vojáka Švejka, Petra a Lucii nebo Kytici. Z níže uvedené tabulky můžeme vyčíst nejčastěji čtené tituly. Dále bychom zmínili ještě další knihy, které se objevovali v odpovědích, i když třeba jen v menším zastoupení. Například Stmívání, Počertěná, Říkali mi Leni, Robinson Crusoe, Pán Prstenů, Deník Anny Frankové, Kronika rodu Spiderwicků, Letopisy Narnie, Eragon, Já a můj kůň, Kniha hřbitova, Klub záhad, aj.

Podle uvedených titulů můžeme vyvodit fakt, že oblíbeným žánrem dětí tohoto věku je hlavně fantasy literatura a dobrodružné příběhy. Deník malého Poseroutky se z tohoto tvrzení vymyká, v případě této knihy se jedná o deník, do kterého hlavní hrdina zapisuje své radosti i problémy týkající se rodiny a školy. Díky obsahu, který je dětem velice blízký, je tato kniha trendem, a to hlavně zásluhou hlavního hrdiny, ve kterém se většina čtenářů vidí.

Oblíbené knihy					
Název	Počet dětí ve věku				
	12 let	13 let	14 let	15 let	Celkem
Deník malého poseroutky	17	16	8	2	43
Harry Potter	8	5	2	-	15
Hladové hry	5	5	5	-	15
Upíří deníky	4	7	3	-	14
Deník Mimoňky	10	-	-	-	10
Hobit	5	-	3	-	8
Kytice	-	-	-	6	6
Encyklopedie zvířat	5	-	-	-	5
Lovci mamutů	4	-	-	-	4
Osudy dobrého vojáka Švejka	-	-	4	-	4
Hraničářův učeň	-	-	-	4	4
Petr a Lucie	-	-	2	1	3

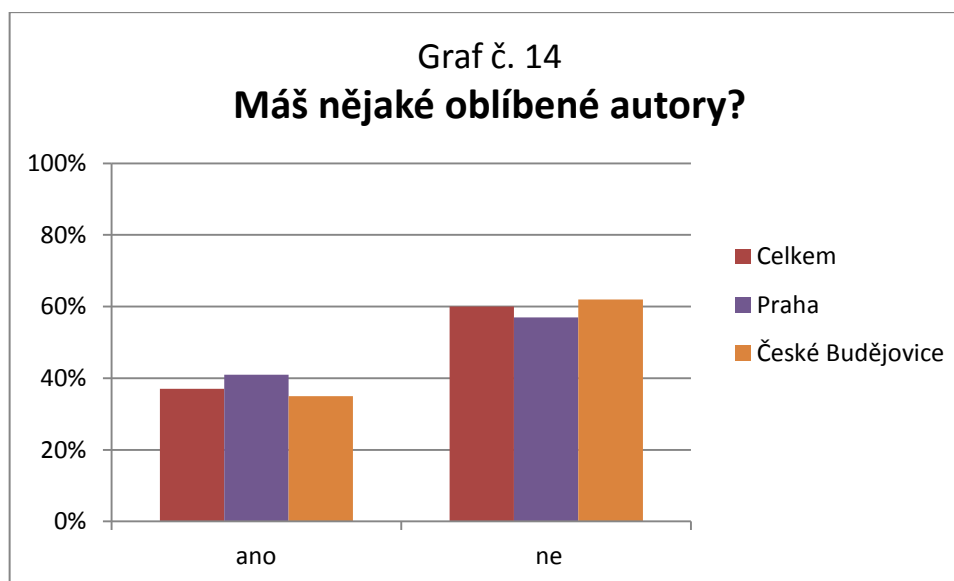
Součástí položky zkoumající oblíbenou knihu také bylo, jak se k ní dotýčný dostal. **Graf č. 13** ukazuje, že 16 % si ji půjčilo od kamarádů, 38 procentům jí koupili rodiče, 5 % žáků si ji vypůjčilo ve školní knihovně a 14 % v městské knihovně. Čtyři žáci si knihu obstarali na popud vyučujícího a 24 dotazovaných zvolilo možnost jiné odpovědi. Nejčastěji si knihu koupili sami po tom, co viděli stejnojmenný film nebo je kniha zaujala na veletrhu knih.

V dotazníku jsme také zkoumali, zda mají žáci své oblíbené autory. **Graf č. 14** říká, že 37 % (67) žáků svého oblíbence mezi autory má, ovšem 60 % (107) ne. Součástí této položky bylo uvést, v případě odpovědi ano, jméno oblíbeného autora. Nejčtenější odpovědí byl Jeff Kinney, ze 67 žáků ho uvedlo 30. Dále své čtenáře oslovili J. K. Rowlingová, Thomas Brezina, Jacqueline Wilsonová, Enid Blytonová a Stephenie Mayerová.

Jeff Kinney získal sympatie právě díky nejpopulárnější knize dnešní doby, Deník malého poseroutky. J. K. Rowlingová a její nesmrtelný Harry Potter mají stále své čtenáře. Thomas Brezina zaujímá žáky Klubem záhad či Dračím srdcem a Enid Blytonová s Jacqueline Wilsonovou díky dívčím románům, získávají „srdce“ hlavně dívek. Stephenie Mayerová se Stmíváním je také velmi oblíbenou, jelikož se jedná o fantasy literaturu, ve které mají žáci zálibu.

Dle výše uvedených jmen můžeme říci, že žáci preferují zahraniční autory před českými. Pokud se v odpovědích objevili čeští autoři, bylo to zejména u starších dětí, které čtou povinnou literaturu, převážně českou. Jedná se například o Karla Čapka, Otu Pavla, Karla Jaromíra Erbena nebo Jaroslava Foglara.

Potvrzení či vyvrácení hypotéz

Na začátku výzkumu jsme si stanovili šest hypotéz. První z nich se týkala čtenáře jako takového, další dvě zkoumaly motivaci dětí k četbě, čtvrtá řešila, jak žáci nakládají s volným časem a poslední dvě se týkaly výběru knih a přístupu k nim.

- **H1:** „*Žáci ve věku 12 let jsou aktivnějšími čtenáři než žáci ve věku 15 let.*“
První hypotéza byla potvrzena. Toto tvrzení nám například podkládá tabulka v kapitole 5.4, která ukazuje, že dvanáctiletí žáci mají téměř 3krát víc oblíbených knih, jak patnáctiletí. Jinak nám tento fakt potvrdila i vedoucí dětského oddělní vědecké knihovny v Českých Budějovicích, která uvedla, že je spíše výjimkou, když je u nich registrovaný patnáctiletý čtenář.
- **H2:** „*Spolužáci a kamarádi se podílí větší měrou na motivaci žáků ve věku 12-15 let k četbě, než rodiče a učitelé.*“
Druhá hypotéza se nepotvrdila. Podle grafu č. 7 v kapitole 5.2 lze říci, že rodiče jsou ti, kteří nejvíce podporují děti v četbě. Toto tvrzení si můžeme ověřit také v grafu č. 13, kapitola 5.4. Ovšem není pravdou, že by učitelé měli větší vliv na žáky, než jejich vrstevníci, jelikož na doporučení knihy učitelem dají pouze 4 respondenti.

- **H3:** „*Většina žáků ve věku 12-15 let čte z povinnosti, ne pro zábavu.*“

Třetí hypotéza se také nepotvrdila. Zde nás výsledky svou vyrovnaností celkem zaskočily, jelikož pouze o 3 žáky více čte pro zábavu, než z povinnosti. Zajímavé je, jak také ukazuje graf č. 3 v kapitole 5.1, že v Praze čtou žáci více, protože je to baví a v Českých Budějovicích, protože musí.
- **H4:** „*Žáci ve věku 12-15 let tráví více času u televize nebo nečtenářskými aktivitami u počítače, než sportováním nebo čtením.*“

Čtvrtá hypotéza se také nepotvrdila. Jak ukazuje graf č. 1 v kapitole 5.1, 63 % žáků sice tráví svůj volný čas především u počítače, ale naopak více sportují oproti sledování televize.
- **H5:** „*Žáci ve věku 12-15 let upřednostňují sci-fi a fantasy literaturu, před dívčími či dobrodružnými romány.*“

Pátá hypotéza se potvrdila. Jak nám ukazuje graf č. 9 v kapitole 5.3, tak fantasy literatura je u žáků daného věku nejoblíbenější. Dívčí a dobrodružné romány mají téměř stejný počet čtenářů jako sci-fi. Celkem nás překvapilo, že je velký zájem i o detektivky (detektivní příběhy).
- **H6:** „*Většinu žáků ve věku 12-15 let více zaujme děj knihy než jazyk či charakteristika postav.*“

Poslední hypotéze se také potvrdila. Čtenáři při výběru knih kladou důraz právě na jejich obsah, jak ukazuje graf č. 12 v kapitole 5.3. Dále z něj můžeme vyčíst, že jazyk a postavy v díle jsou téměř nedůležitým faktorem, který by jejich rozhodnutí ovlivnil. Také graf č. 11 v též kapitole zobrazuje vypovídající hodnoty týkající se této hypotézy.

6 Závěr

V této bakalářské práci jsme se snažili nastínit, jak se pubescentní čtenáři staví ke knihám a k četbě vůbec. Hlavním cílem bylo zjistit, jaká je jejich motivace k četbě. Sledovali jsme, jakou roli v této otázce hraje rodič, učitel, vrstevník a knihovna. Dále jsme zjišťovali, jestli mají žáci na čtení čas, jaké si vybírají knihy a podle čeho si je volí. Výzkum byl proveden na čtyřech základních školách v Praze a v Českých Budějovicích a zúčastnilo se ho celkem 179 respondentů. Samozřejmě větší počet respondentů z více měst by jistě podal objektivnější pohled na pubescentního čtenáře, ale i přesto věříme, že tento vzorek je dostačující. Celá práce je přínosem, jak pro učitele druhého stupně základních škol, tak pro širokou veřejnost, která se o čtenářství mládeže zajímá.

V teoretické části jsme objasnili základní pojmy týkající se dané problematiky, věnovali jsme se motivaci čtenáře a upozornili jsme na výzkumy, které se zabývají právě čtenářskou gramotností (PISA, Výzkum Národní knihovny).

Empirická část nejen zobrazila výsledky našeho dotazníkového šetření, ale prezentovala výzkum jako celek. Jednotlivé položky dotazníku jsme rozdělili do čtyř menších podkapitol podle toho, co zkoumají. Téma četba a volný čas zahrnovalo otázky, které sledovaly, jak spadá četba do volnočasových aktivit žáku; jaký mají na čtení názor; důvody, proč čtou či nečtou a kolik času knihám věnují. Podkapitola přístup ke knihám sledovala, jak si žáci obstarávají knihy; zda navštěvují knihovnu a jak často. Dále výběr četby poukazoval na žánry, které jsou u žáků nejčtenější a také na kritéria a doporučení, která ovlivňují jejich výběr knih. V poslední části jsme řešili oblíbenost knih i autorů.

Z výsledků výzkumu jsme zjistili, že žáci ve věku 12 - 15 let před četbou upřednostňují práci s počítačem, sledují televizi nebo tráví volný čas s kamarády a sportují, a to i přesto, že jedné třetině z nich přijde čtení jako příjemné trávení volného času. Téměř polovina respondentů má ovšem pozitivní vztah ke knihám a rádo čte, tudíž četbu neberou jen jako povinnost do školy. Několik dětí nečte vůbec, jelikož je to jednoduše nebaví a raději upřednostní film před knihou, jelikož je pro ně filmové zpracování přijatelnější. Čtenáři se věnují četbě spíše podle nálady a také záleží na druhu literatury. Pokud je pro ně text zajímavý a čtivý, dokážou s ním strávit delší čas, než u nezáživné knihy. Více jak polovina respondentů si půjčuje knihy v knihovnách, někteří mají vybrané tituly doma ve své knihovničce, kdy jim je koupili rodiče nebo si žáci půjčují knihy mezi sebou. Také více jako polovina žáků si vybírá knihy podle

názvu a informací, které jsou na nich uvedené; knihu vezmou do ruky a prolístují si ji předtím, než si ji půjčí (koupí). Pokud chtějí žáci knihu, která se jim líbila, doporučit ostatním, upozorní na to, o jaký se jedná žánr a nastíní obsah. I přesto, že nadpoloviční většina tvrdí, že nemá svého oblíbeného autora, můžeme říci, že ti, kteří své oblíbence uvedli, tak nejčastěji zmiňovali tato jména - Jeff Kinney, J. K. Rowlingová, Thomas Brezina, Jacqueline Wilsonová, Enid Blytonová a Stephenie Mayerová. Jak již jsem uvedla v empirické části, je zřejmé, že Jeff Kinney získal čtenáře Deníkem malého poseroutky, J. K. Rowlingová nesmrtelným Harrym Potterem, Thomas Brezina díky Klubu záhad a Dračímu srdci, Jacqueline Wilsonová a Enid Blytonová zásluhou dívčích románů a Stephenie Mayerová se Stmíváním. Výše uvedené knihy téměř kopírují nejčastěji uváděné tituly respondentů. Mezi další oblíbené knihy by patřily - Hladové hry (D. Simmons), Upíří deníky (L. J. Smith), Deník Mimoňky (R. R. Russellová), Hobit (J. R. R. Tolkien), Kytice (K. J. Erben), Lovci mamutů (E. Štorch), aj. Z tohoto výčtu oblíbených knih můžeme konstatovat, že u dětí zkoumaného věku je populárnější literatura zahraničních autorů než česká. Česká literatura se odráží hlavně v četbě devátých ročníků, jelikož čtou z povinnosti to, co jim zadá nebo navrhne učitel. Také je zřejmé, že nejpoblárnějším žánrem dnešní mládeže je fantasy literatura, dále pak dívčí či dobrodružné romány. Svoji oblíbenost mají i časopisy, které žáci berou jako druh „odpočinkové“ četby.

Ve všech grafech uvedených v empirické části jsou výsledky porovnávány v rámci Prahy a Českých Budějovic. I přesto, že se v některých položkách dotazníku výsledky jednoho města vyvyšují nad druhými, lze konstatovat, že nenajdeme zásadní rozdíly v tom, jak se liší čtení žáků ve věku 12 - 15 let v těchto městech. Je pravdou, že v Praze děti více sportují a knihy jim často rodiče kupují, ale to je způsobeno spíše stylem života. Nejde o to, v jakém městě žáci žijí, ale jak aktivně chtějí číst, potom si vyhledávají knihy bez problémů.

Tato práce může posloužit učitelům druhého stupně základních škol i široké veřejnosti, která se zajímá o pubescentního čtenáře. Poskytuje aktuální profil čtenáře ve věku 12 - 15 let, poukazuje na motivaci dětí a na knihy, o které mají čtenáři zájem. Učitel může použít informace z této práce pro svou praxi tak, že zařadí výše uvedené tituly do povinné četby a vyzkouší motivační prvky, jako je například webová stránka www.ctenipomaha.cz.

Použitá literatura

ALTMANOVÁ, Jitka. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011.

BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. 1. vyd. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1996.

HAUSENBLAS, Ondřej. *Vrátíme smysl hodinám češtiny?: úvaha a praktický návrh, jak učinit náš vyučovací předmět hodným žákova zájmu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1997.

HEJHÁLKOVÁ, Marta. *Čtenářská gramotnost - mohou knihovny pomoci?. Čtenář: Měsíčník pro práci s knihou*. Praha: A.L.L. Production, 2003, roč. 55, č. 2.

CHALOUPKA, Otakar. *Horizonty čtenářství: aktivita, proměnlivost a výchova čtenářství pubescentního dítěte*. Praha: Albatros, 1971.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.

KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Vyd. 2., přeprac. a dopl., v Grada Publishing 1.

LEDERBUCHOVÁ Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Vyd. 1. Jinočany: H, 2002.

MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2013.

Straková, J., Potužníková, E., & Tomášek, V. (2006). *Vědomosti, dovednosti a postoje českých žáků v mezinárodním srovnání*. In P. Matějů & J. Straková, et al., *(Ne)rovné šance na vzdělání*. Praha: Academia.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1992.

TRÁVNÍČEK Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2007). Vyd. 1. Brno: Host, 2008.

VĚŘÍŠOVÁ, Irena, Květuše KRÜGER a Eva BĚLINOVÁ. *Kudy vede cesta ke čtenáři?: rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: GAC, 2007.

VÚP Praha, MŠMT (2007). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT*. Praha: Autor.

Internetové zdroje

[file:///C:/Users/Ha/Downloads/PMJAK%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ha/Downloads/PMJAK%20(1).pdf)

JANOTOVÁ, Zuzana. Šetření čtenářské gramotnosti. [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: http://www.pisa2012.cz/?a=ke_stazeni

PALEČKOVÁ, Jana. PISA 2012: Hlavní zjištění. [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné
z: http://www.pisa2012.cz/?a=ke_stazeni

WILDOVÁ, Radka. Rozvoj čtení a čtenářství v ČR a Společnost CzechRA [online].
2010 [cit 2010-04-28]. Dostupný z WWW:

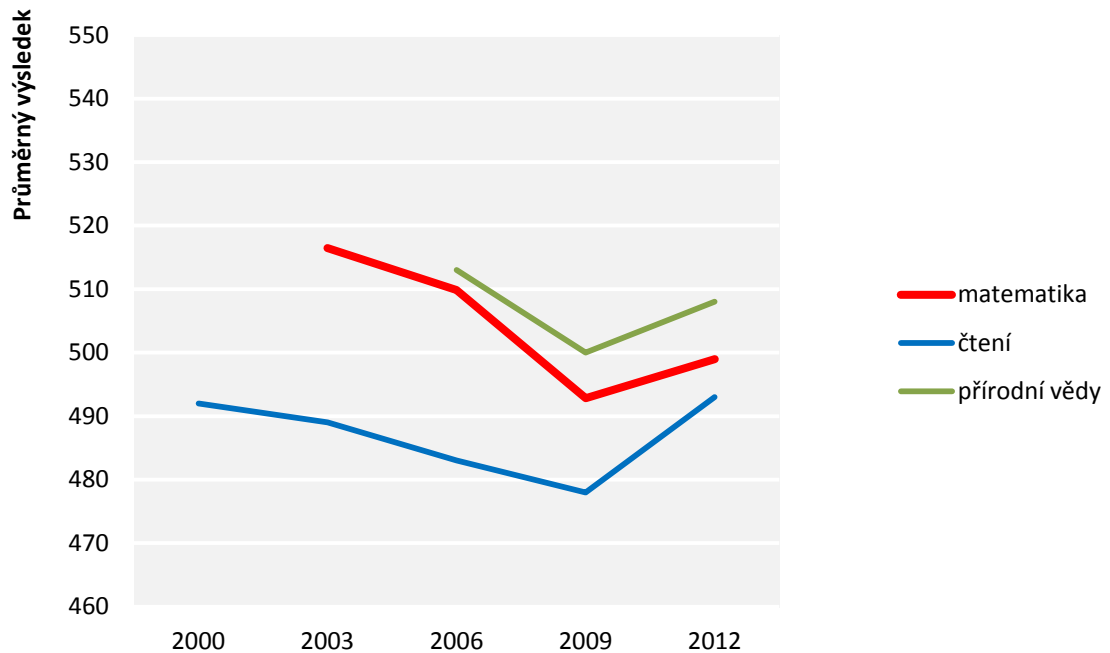
http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7_czechra

www.ctenipomaha.cz

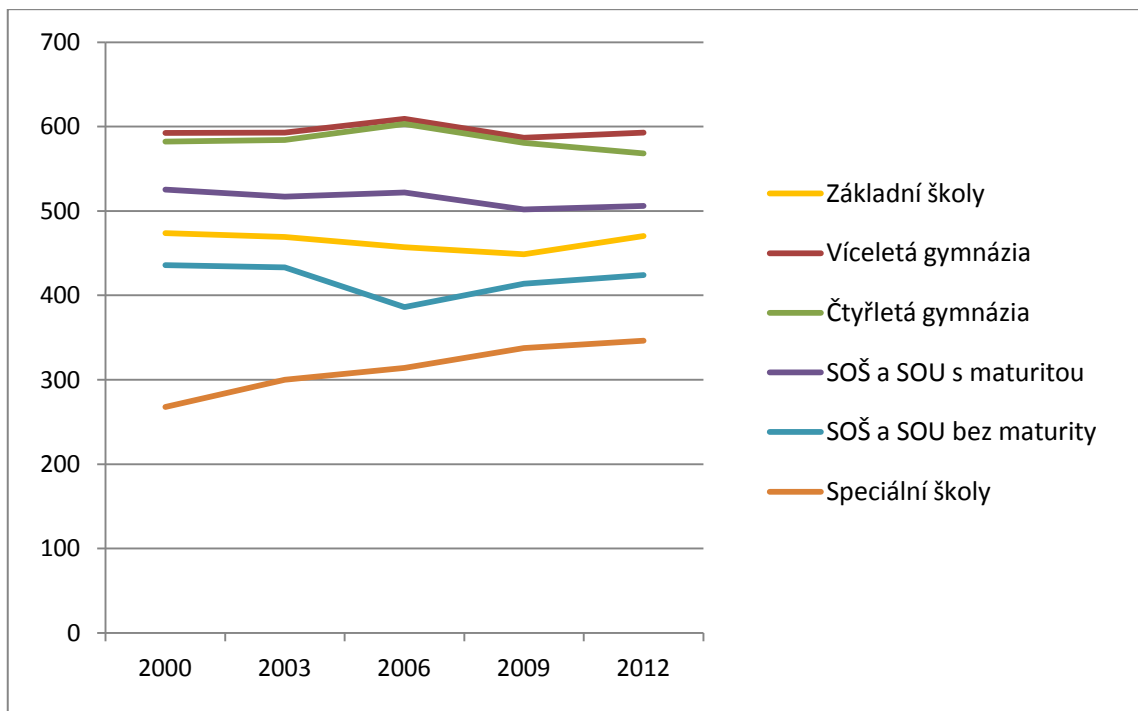
Přílohy

Příloha č. 1: Grafy z výzkumu PISA 2012

- **Graf popisující změny ve výsledcích v letech 2000 - 2012**

- **Výsledky žáků z různých typů škol v ČR**

Příloha č. 2 - Dotazník**Dotazník**

Milý žáku, milá žákyně,

právě držíš v rukou dotazník, který se týká Tvého vztahu ke čtení. Ráda bych Tě poprosila o jeho **pravdivé** vyplnění. Odpověz, prosím, na každou z uvedených otázek. Pokud není uvedeno jinak, zakroužkuj vždy jen jednu odpověď.

Hájková Hana

Jsem **dívka** **chlapec, je mi let, bydlím v** **Praze** **Českých Budějovicích**

1. Co nejraději děláš ve svém volném čase? (možnost zaškrtnout více odpovědí)

- a) sportuji (závodně či rekreačně)
- b) chodím na zájmové kroužky (tanec, kreslení, modelářství, keramika,...)
- c) sleduji televizi
- d) používám počítač (sociální sítě, hry,...)
- e) používám počítač (příprava do školy)
- f) čtu si
- g) dělám domácí práce (úklid, mytí nádobí, vynášení odpadků,...)
- h) chodím do kina či divadla
- i) chodím ven s kamarády

2. Z jakého důvodu čteš?

- a) musím (povinná literatura)
- b) baví mě to
- c) vůbec nečtu
- d) jiný důvod, jaký? _____

3. Proč nečteš? (na otázku odpověz pouze v případě, že jsi u předchozí otázky vybral/a možnost za c))

- a) nebaví mě to
- b) považuji to za ztrátu času
- c) nemám na čtení čas

- d) čtu špatně a pomalu
- e) jiný důvod, jaký? _____

4. Jakým způsobem si obstaráváš knihy? (možnost zaškrtnout více odpovědí)

- a) půjčuji si je v knihovně (městské či školní)
- b) půjčuji si je od kamarádů
- c) máme doma menší knihovnu
- d) rodiče mi je kupují
- e) kupuji si je sám
- f) čtu knihy přes internet
- g) používám elektronickou knihu (čtečku)
- h) nečtu, proto nevyhledávám, jak se ke knihám dostanu
- i) jiný způsob, jaký? _____

5. Podle jakého kritéria vybíráš knihu?

- a) podle jejího vzhledu
- b) podle její tloušťky
- c) podle názvu nebo informací na knize
- d) podle doporučení od někoho, od koho? _____
- e) podle oblíbenosti autora

6. Jaký typ doporučení při výběru knihy podle Tebe zabírá?

- a) citáty, hlášky z knihy, zajímavé scény, pasáže, úryvky
- b) obsah knihy
- c) žánr (například: pohádka, detektivka, fantasy, dobrodružné romány,...)
- d) informace o postavách
- e) jiné doporučení, jaké? _____

7. Co nejraději čteš? (možnost zaškrtnout více odpovědí)

a) dobrodružné romány	h) pohádky
b) básně	i) pověsti, báje, legendy
c) dívčí romány	j) encyklopedie
d) fantasy literaturu	k) časopisy, noviny

- e) sci-fi
- f) historické romány
- g) hororovou literaturu
- l) detektivky
- m) jiné: _____

8. Máš nějaké oblíbené autory? Pokud ano, jaké?

- a) ano
Jaké? _____
- b) ne

9. Jaká je Tvá oblíbená kniha? _____

Jak jsi k této knize přišel/přišla?

- a) půjčil/a mi ji kamarád/ka
- b) koupili mi ji rodiče
- c) půjčil/a jsem si ji ve školní knihovně
- d) půjčil/a jsem si ji v městské knihovně
- e) doporučil nám ji učitel/ka v hodině literární výchovy
- f) jiným způsobem, jakým? _____

10. Jak často čteš?

- a) každý den
- b) několikrát v týdnu
- c) podle nálady
- d) o víkendu
- e) o prázdninách
- f) vůbec

11. Jak dlouho přibližně denně čteš?

- a) maximálně 30 minut
- b) 1 hodinu
- c) více než hodinu
- d) nečtu

12. Navštěvuješ knihovnu?

- a) ano, pravidelně
- b) občas
- c) ne, nikdy jsem tam nebyl/a
- d) byl/a jsem tam párkrát a nezaujalo mne to

13. Čtení Ti připadá jako:

- a) příjemné trávení volného času
- b) potřebné pro rozvíjení slovní zásoby
- c) nudné
- d) zbytečné

14. Které knihy Tě zaujaly v poslední době a doporučil/a bys je svým kamarádům? _____

_____**15. Jakým způsobem bys doporučil/a knihu svým kamarádům?**

- a) vyprávěl/a bych děj knihy
- b) upozornil/a bych na postavy a jejich charakteristiku
- c) porovnával/a bych ji s jinou knihou
- d) zaujal mne jazyk, jakým je kniha psána
- e) jiným způsobem, jakým? _____

Děkuji za spolupráci.